Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 23 январь
ШАНБА
№ 19 (4.215).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

ЧОРВАЧИЛИК — ОЗИҚ-ОВҚАТ ТАЪМИНОТИДА ҲАЛ ҚИЛУВЧИ БЎҒИН

Тошкент районидаги Карл Маркс номли колхозда тажрибали чорвадорлар билан бир қаторда бу касбга ихлос қўйган ёшлар ҳам ёнма-ён меҳнат қилишади. Ферма самарадорлигини оширишда илғорлар тажрибаси ва йигит-қизлар ғайрати уйғунлашуви ҳал қилувчи омил бўлаётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Пешқадам сигирсоғарлар Нодира Алимова ва Гулчеҳра Ҳожиева. Бу икки дугона кунига ҳар говмушдан 12—13 килограммдан сут соғиб, мусобақада ғолиблик қилишаяпти. 2. Озуқа тарқатиш пайти. 3. Комсомол аъзоси, молбоқар Асад Миржалилов.

А. ЗУФАРОВ фотолари.

КИМ НЕЧАНЧИ ЎРИНДА?

Давлатга гўшт топшириш, сут ва тухум етиштириш юзасидан 1987 йил якунлари

ГЎШТ

Районлар	Йиллик планнинг бажарилиши (процент)	1986 йилдагига нисбатан + — (тонна)
1. Мирзачўл	177,6	+ 708
2. Оржоникидзе	150,0	+ 327
3. Комсомол	144,0	+ 219
4. Навоий	137,0	— 921
5. Оққўрғон	127,9	+ 628
6. Қизилтепа	125,0	+1.241
7. Нукус	123,1	+ 113
8. Сирдарё	121,3	— 268
9. Оқолтин	120,1	+ 93
10. Зарбдор	118,8	+ 425
11. Октябрь	117,1	+ 559
12. Урта Чирчиқ	116,3	+ 2
13. Фарғона	115,8	+ 397
14. Ленинобод	115,6	— 33
15. Боёвут	115,5	+ 12
16. Калинин	115,4	+ 324
17. Ғиждувон	113,7	— 313
18. Узбекистон	112,2	+ 157
19. Андижон	111,9	+ 142
20. Хива	111,9	+ 87
21. Комсомолобод	111,2	+ 156
22. Паркент	111,2	+ 186
23. Бухоро	111,1	+ 394
24. Хўжайли	110,6	+ 167
25. Жалолқудуқ	110,2	+ 138
26. Конимех	110,0	+ 497
27. Зомин	109,8	+ 371
28. Янгиариқ	109,8	+ 100
29. Оҳангарон	109,6	+1.586
30. Ромитан	109,4	+ 50
31. Ховос	109,2	+ 85
32. Меҳнатобод	108,3	— 8
33. Жиззах	108,0	+ 158
34. Киров	107,2	+ 195
35. Амударё	107,0	+ 139
36. Бўз	106,6	+ 90
37. Чимбой	106,6	+ 16
38. Олтинкўл	106,5	+ 100
39. Ғаллаорол	105,6	+ 130
40. Коғон	105,3	+ 539
41. Хонқа	105,0	+ 38
42. Шуманай	104,7	+ 6
43. Урганч	104,5	+ 391
44. Тўрткўл	104,4	+ 27
45. Вобкент	104,3	+ 129
46. Избоскан	104,3	+ 68
47. Беруний	104,0	+ 28
48. Навбаҳор	104,0	+ 6
49. Нурота	104,0	+ 232
50. Шофиркон	103,7	+ 41
51. Бағдод	103,2	— 18
52. Қўшкўпир	103,0	+ 80
53. Пахтаобод	102,9	+ 83
54. Қораўзак	102,8	+ 59
55. Марҳамат	102,6	+ 38
56. Москва	102,6	+ 44
57. Пешку	102,6	— 172
58. Ғалаба	102,6	+ 881
59. Кегайли	102,5	— 27
60. Фориш	102,5	+ 76
61. Олтиариқ	102,4	+ 63
62. Қўнғирот	102,3	+ 24
63. Бўстонлиқ	102,2	+ 166
64. Тўрақўрғон	102,1	+ 44
65. Элликқалъа	102,1	+ 41
66. Гурлан	102,0	+ 53
67. Пахтакор	102,0	— 157
68. Уйчи	101,9	+ 161
69. Қува	101,7	+ 72
70. Косонсой	101,5	+ 164
71. Булунғур	101,4	+ 172
72. Тахтакўпир	101,4	+ 32
73. Гулистон	101,3	+ 123
74. Ургут	101,2	— 32
75. Қўрғонтепа	101,2	+ 19
76. Тошкент	101,1	+ 77
77. Чортоқ	101,1	+ 12
78. Дўстлик	101,0	+ 108
79. Свердлов	101,0	+ 151
80. Шовот	101,0	+ 44
81. Задарё	100,9	+ 1
82. Ленинград	100,9	+ 49
83. Мўйноқ	100,9	+ 1
84. Риштон	100,9	+ 349
85. Ҳазорасп	100,9	+ 102
86. Тошлоқ	100,8	+ 62
87. Янгиқўрғон	100,8	+ 63
88. Бахмал	100,6	+ 730
89. Чуст	100,6	+ 51
90. Учқўрғон	100,6	+ 54
91. Балиқчи	100,5	+ 256
92. Бувайда	100,5	+ 40
93. Наманган	100,5	+ 71
94. Арнасой	100,4	+ 175
95. Бекобод	100,3	+ 154
96. Боғот	100,3	— 5
97. Жомбой	100,3	+ 129
98. Косон	100,3	+ 207
99. Ульянов	100,3	+ 127
100. Норин	100,2	+ 41
101. Янгибозор	100,2	+ 110
102. Ворошилов	100,1	+ 137
103. Ёзёвон	100,1	+ 32
104. Хўжаобод	100,1	+ 231
105. Қарши	100,1	+ 125
106. Каттақўрғон	100,0	+ 356
107. Паст Дарғом	100,0	+ 135
108. Самарқанд	100,0	+ 253
109. Хатирчи	100,0	+ 96
110. Охунбобоев	97,2	+ 19
111. Фрунзе	97,2	+ 333
112. Янгийўл	96,8	+1.188
113. Қоракўл	96,3	+ 829
114. Чиноз	95,1	— 337
115. Томди	95,0	+ 617
116. Оқдарё	94,6	— 94
117. Гагарин	91,7	— 43
118. Қўшработ	91,7	— 658
119. Пискент	91,2	— 21
120. Шеробод	91,1	+ 21
121. Ленин	90,9	— 170
122. Поп	90,9	— 81
123. Жарқўрғон	90,5	+ 132
124. Сариосиё	89,3	+ 323
125. Пайариқ	87,3	— 178
126. Советобод	87,2	— 504
127. Муборак	87,0	— 268
128. Усмон Юсупов	86,9	— 86
129. Ангор	86,8	— 48
130. Олот	86,7	+ 288
131. Иштихон	85,2	— 349
132. Олтинсой	85,2	+ 87
133. Қумқўрғон	84,7	— 6
134. Пахтачи	83,5	— 202
135. Коммунистик	82,5	— 415
136. Ильич	81,4	— 392
137. Большевик	79,4	+ 27
138. Шаҳрисабз	77,5	— 94
139. Бўзатов	77,4	+ 96
140. Шўрчи	76,8	— 59
141. Денов	76,3	+ 347
142. Ленин йўли	75,7	— 126
143. Қамаши	74,2	— 261
144. Нарпай	72,6	— 440
145. Нишон	72,5	— 450
146. Яккабоғ	70,6	— 244
147. Бойсун	69,9	— 311
148. Термиз	69,9	— 257
149. Бўка	69,6	— 102
150. Китоб	64,8	— 40
151. Баҳористон	61,7	— 143
152. Ғузор	59,0	—1.121
153. Чироқчи	53,7	—1.644
154. Учқудуқ	53,0	— 891
155. Деҳқонобод	47,4	—1.966

СУТ

Районлар	Ҳар сигирдан соғилган сут (килограмм)	1986 йилдагига нисбатан (+ —)
1. Чиноз	3.552	+101
2. Коммунистик	3.389	+227
3. Тошкент	3.308	+177
4. Самарқанд	3.122	+63
5. Оржоникидзе	3.078	+116
6. Қўрғонтепа	3.024	+460
7. Тошлоқ	3.018	+109
8. Ленинград	2.944	+59
9. Киров	2.911	—
10. Пискент	2.909	+233
11. Ғалаба	2.895	+16
12. Сирдарё	2.872	+57
13. Бувайда	2.828	+77
14. Фрунзе	2.796	+108
15. Бекобод	2.783	+159
16. Калинин	2.774	+27
17. Ильич	2.773	+65
18. Ўзбекистон	2.773	+45
19. Ўрта Чирчиқ	2.747	+311
20. Бағдод	2.728	+101
21. Фарғона	2.722	+156
22. Боёвут	2.712	+6
23. Ворошилов	2.682	—7
24. Риштон	2.652	+19
25. Наманган	2.648	+93
26. Олтиариқ	2.628	—15
27. Пахтакор	2.618	—33
28. Қува	2.613	+87
29. Чортоқ	2.608	+3
30. Янгийўл	2.608	+48
31. Гагарин	2.590	+211
32. Оқолтин	2.581	+2
33. Учқўрғон	2.566	+160
34. Охунбобоев	2.565	—39
35. Задарё	2.544	+73
36. Янгиқўрғон	2.540	+209
37. Поп	2.513	+320
38. Ёзёвон	2.475	—27
39. Бўка	2.449	+61
40. Оққўрғон	2.438	+151
41. Косонсой	2.409	+60
42. Уйчи	2.409	+69
43. Ангор	2.405	+176
44. Бахмал	2.404	+49
45. Дўстлик	2.400	+33
46. Комсомол	2.400	+308
47. Зарбдор	2.377	+106
48. Хонқа	2.369	+89
49. Ульянов	2.367	+98
50. Шеробод	2.362	+107
51. Паркент	2.351	+305
52. Комсомолобод	2.335	+20
53. Арнасой	2.323	—140
54. Хўжаобод	2.321	+457
55. Нурота	2.316	+71
56. Москва	2.311	+373
57. Гулистон	2.308	+26
58. Балиқчи	2.303	+114
59. Оҳангарон	2.299	+41
60. Навбаҳор	2.294	+312
61. Ғиждувон	2.289	+222
62. Тўрақўрғон	2.288	+94
63. Чуст	2.280	+294
64. Ленин йўли	2.267	—283
65. Ғаллаорол	2.264	+173
66. Олот	2.262	—21
67. Избоскан	2.261	+136
68. Пахтачи	2.260	+133
69. Қумқўрғон	2.250	+36
70. Нишон	2.248	+362
71. Булунғур	2.246	+192
72. Паст Дарғом	2.246	+284
73. Жарқўрғон	2.235	+30
74. Марҳамат	2.232	+193
75. Бўз	2.228	+112
76. Хатирчи	2.218	+295
77. Олтинсой	2.215	—2
78. Сариосиё	2.200	+75
79. Вобкент	2.198	+228
80. Шофиркон	2.193	+74
81. Урганч	2.188	+48
82. Гурлан	2.185	+199
83. Свердлов	2.185	+105
84. Шовот	2.184	+134
85. Шўрчи	2.182	+222
86. Пахтаобод	2.181	+272
87. Олтинкўл	2.180	+167
88. Навоий	2.176	+263
89. Норин	2.160	+129
90. Қоракўл	2.157	+91
91. Бўстонлиқ	2.153	+247
92. Жалолқудуқ	2.129	+219
93. Усмон Юсупов	2.128	+38
94. Жомбой	2.117	+279
95. Ленин	2.107	+127
96. Мирзачўл	2.105	+60
97. Зомин	2.099	+78
98. Қизилтепа	2.090	+360
99. Октябрь	2.082	—99
100. Китоб	2.064	+23
101. Пешку	2.064	+104
102. Нукус	2.062	+29
103. Хива	2.058	+66
104. Каттақўрғон	2.055	+211
105. Ромитан	2.037	+24
106. Коғон	2.033	+58
107. Ховос	2.032	+9
108. Жиззах	2.001	+70
109. Шаҳрисабз	2.001	+271
110. Иштихон	1.997	+323
111. Оқдарё	1.995	+279
112. Андижон	1.979	+209
113. Ургут	1.976	+308
114. Термиз	1.970	+6
115. Бухоро	1.966	+111
116. Большевик	1.964	+290
117. Боғот	1.963	+160
118. Меҳнатобод	1.957	+231
119. Деҳқонобод	1.945	+787
120. Тўрткўл	1.941	+104
121. Янгибозор	1.940	+84
122. Советобод	1.937	+224
123. Янгиариқ	1.909	+187
124. Денов	1.908	+43
125. Қамаши	1.906	+206
126. Ҳазорасп	1.894	+102
127. Нарпай	1.880	+328
128. Қўшкўпир	1.851	+117
129. Конимех	1.843	+639
130. Ғузор	1.843	+377
131. Пайариқ	1.831	+235
132. Қарши	1.821	+193
133. Фориш	1.817	+19
134. Яккабоғ	1.799	+324
135. Муборак	1.788	—0
136. Баҳористон	1.736	+73
137. Элликқалъа	1.716	+171
138. Косон	1.706	+313
139. Беруний	1.702	+137
140. Хўжайли	1.680	+89
141. Мўйноқ	1.648	—202
142. Қўнғирот	1.646	+123
143. Қораўзак	1.642	+193
144. Бўзатов	1.641	—112
145. Тахтакўпир	1.628	+208
146. Ленинобод	1.609	+152
147. Кегайли	1.587	+117
148. Амударё	1.565	+124
149. Чимбой	1.547	+109
150. Чироқчи	1.529	+308
151. Шуманай	1.371	+34
152. Бойсун	1.180	—362
153. Қўшработ	1.174	+288

ТУХУМ

Районлар	Ҳар товуқдан олинган тухум (дона)	1986 йилдагига нисбатан (+ —)
1. Оржоникидзе	249	+27
2. Охунбобоев	226	+10
3. Самарқанд	206	+45
4. Ўрта Чирчиқ	201	+38
5. Термиз	185	+3
6. Урганч	182	+14
7. Калинин	176	+4
8. Хўжайли	176	—5
9. Жалолқудуқ	171	+3
10. Қизилтепа	171	+38
11. Ильич	164	—3
12. Коғон	162	—3
13. Ленинград	162	—6
14. Норин	161	+20
15. Чортоқ	161	+9
16. Янгиқўрғон	158	+7
17. Бувайда	152	—9
18. Андижон	151	—25
19. Бўстонлиқ	150	+11
20. Жарқўрғон	149	—14
21. Учқўрғон	149	+9
22. Ғаллаорол	148	—19
23. Шеробод	146	—59
24. Ғиждувон	146	+9
25. Бахмал	145	+12
26. Косонсой	145	—11
27. Чуст	145	—10
28. Каттақўрғон	143	—
29. Балиқчи	142	+11
30. Октябрь	142	+13
31. Наманган	140	+16
32. Сирдарё	140	+22
33. Бағдод	138	+4
34. Сариосиё	138	+15
35. Фарғона	137	+17
36. Чироқчи	137	+22
37. Қораўзак	137	+12
38. Арнасой	136	+1
39. Поп	136	+8
40. Тўрақўрғон	136	—8
41. Денов	135	—9
42. Киров	135	—13
43. Риштон	135	—10
44. Яккабоғ	135	+6
45. Ангор	133	—5
46. Паркент	133	+17
47. Хива	133	+25
48. Хўжаобод	132	+1
49. Ҳазорасп	132	+3
50. Уйчи	131	—22
51. Избоскан	130	—5
52. Қумқўрғон	130	—5
53. Шаҳрисабз	128	—15
54. Шўрчи	128	—7
55. Пахтаобод	127	+1
56. Қува	127	—38
57. Ленин	126	—11
58. Пахтачи	126	+15
59. Янгиариқ	126	+16
60. Фрунзе	124	—5
61. Қамаши	124	+20
62. Нишон	123	+17
63. Олтинсой	123	—6
64. Янгийўл	123	—8
65. Ғалаба	123	—
66. Мўйноқ	122	—22
67. Ўзбекистон	122	—6
68. Бекобод	121	+3
69. Жиззах	121	+14
70. Задарё	121	—
71. Мирзачўл	121	+2
72. Москва	120	—19
73. Қўрғонтепа	120	—4
74. Ғузор	120	+11
75. Бойсун	119	—8
76. Гурлан	119	—
77. Марҳамат	118	—8
78. Оққўрғон	118	+28
79. Пешку	118	+11
80. Олтинкўл	117	—19
81. Бўз	116	—6
82. Деҳқонобод	116	+12
83. Пискент	116	+4
84. Тошлоқ	115	+4
85. Чиноз	115	+12
86. Хонқа	114	+13
87. Ёзёвон	112	—3
88. Жомбой	111	+1
89. Ромитан	111	+6
90. Вобкент	110	+66
91. Қўнғирот	110	—8
92. Оҳангарон	109	+18
93. Янгибозор	109	+5
94. Дўстлик	108	—19
95. Навоий	108	+20
96. Олтиариқ	108	—19
97. Пахтакор	108	—20
98. Китоб	107	+13
99. Хатирчи	107	+8
100. Ульянов	106	+8
101. Қарши	106	+8
102. Свердлов	105	+19
103. Беруний	105	+14
104. Оқдарё	105	+4
105. Тошкент	105	+26
106. Комсомолобод	102	—17
107. Паст Дарғом	102	—12
108. Қўшработ	102	+15
109. Бўзатов	101	+32
110. Усмон Юсупов	101	+10
111. Гулистон	100	+1
112. Ленин йўли	100	—7
113. Амударё	99	—20
114. Гагарин	98	+6
115. Иштихон	98	+12
116. Қоракўл	98	+10
117. Шовот	97	+8
118. Косон	96	+9
119. Булунғур	94	—7
120. Зарбдор	94	—11
121. Олот	94	+12
122. Нарпай	93	—1
123. Ургут	93	+1
124. Ленинобод	92	+3
125. Оқолтин	92	+10
126. Элликқалъа	90	+13
127. Меҳнатобод	89	+17
128. Шуманай	89	—2
129. Навбаҳор	88	+3
130. Боёвут	85	+6
131. Зомин	85	—30
132. Тўрткўл	85	+4
133. Қўшкўпир	85	+6
134. Большевик	84	+14
135. Баҳористон	83	—7
136. Боғот	83	—3
137. Муборак	83	—10
138. Шофиркон	82	—24
139. Ворошилов	81	+4
140. Нукус	81	+7
141. Конимех	79	+4
142. Бўка	78	+2
143. Советобод	77	—4
144. Ховос	74	+4
145. Пайариқ	72	+9
146. Бухоро	70	—44
147. Кегайли	70	—13
148. Коммунистик	70	—42
149. Чимбой	70	—60
150. Комсомол	65	—12
151. Тахтакўпир	62	—10
152. Нурота	58	—28

Туб иқтисодий ислоҳот шароитида

ПУДРАТ, ПУДРАТ ВА ЯНА ПУДРАТ

Саидмаҳмуд УСМОНОВ,
В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалиги фанлари академиясининг мухбир аъзоси

Ўрта Осиё республикалари суғориладиган деҳқончилик воҳаларида коллектив ва оила пудратининг турли-туман шакллари қўлланилиши яхши самаралар бериши амалиётда исботланди. Бунда дарҳол ярқ этиб кўзга ташланадиган объектив табиий-иқтисодий шароитлар, ижтимоий-демографик муҳит, шунингдек қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши тармоқларининг механизациялаштирилиши даражаси алоҳида аҳамиятга эга.

Масалан пиллачиликни олиб қарайлик. Тут баргини қирқиб келтиришдан бошлаб қурт парваришигача, кумуш толани йиғиб-териб олиш ва топширишгача бўлган деярли барча ишлар қўлда бажарилади, бинобарин бу тармоқда оила пудрати азалдан қарор топган. Анъанага кўра асосан тоғолди ва тоғли зоналарда ривожланадиган тамакичиликда ҳам оилавий пудрат анъанага айланган. Бу усул кўп меҳнат талаб қиладиган, механизациялаштирилмаган ана шу жабҳада ғоят қўл келаётганини тажриба кўрсатиб турибди. Отарлардан иборат қўйчиликда ҳам молларни алоҳида чўпонларга, уларнинг оилаларига бўлиб бермаслик адолатдан деб ҳисобланмайди. Чўпон звеноларида уларнинг меҳнатига ҳақ тўлашни пировард натижаларга бевосита боғлиқ қилиб қўйиш қўйчивонлар зиммасига улкан масъулият юклайди, яйловларнинг бу соҳиблари бутун йил давомида қўй-қўзиларни ҳайдаб боқадилар, бирортасини ҳам назоратсиз қолдирмайдилар, на қиш қаҳратони, на ёз жазирамаси демай ишлайдилар. Сабзавотчиликда ҳам оила пудрати кўпдан буён қўлланилмоқда.

Ўзбекистонда ҳар йили пиллачилик бўйича 350 мингдан зиёд, тамакичиликда 24 мингдан кўпроқ, қўйчиликда қарийб 11 минг оилавий звенолар ишлайди, сабзавотчиликда уларнинг сони ўн минглаб ҳисобланади.

Пахтачиликда коллектив ва оила пудратини йўлга қўйиш жараёни айниқса мураккаб кўчмоқда. Гап шундаки, ғўзани ўстириш ниҳоят даражада меҳнатталаб иш. Коммунистик партия ва Совет давлатининг беқиёс ғамхўрликлари туфайли пахтачиликда техника тараққиёти мисли кўрилмаган поғонага кўтарилди, бунинг натижасида ишларнинг бешдан тўрт қисми механизмлар ёрдамида бажарилади, аслида эса улар аввалари инсон қўлига муҳтож эди. Фақат терим жараёни ҳозирча етарли механизациялаштирилмаган.

Пахтачиликни механизациялашнинг юксак даражаси ихтисослаштирилган йирик колхозлар ҳамда совхозларни вужудга келтириш, улар таркибида эса бошланғич ишлаб чиқариш бўлинмалари, яъни бригадалар, механизациялаштирилган звенолар тузиш имконини берди.

Қайта қуриш муносабати билан номлари юқорида эслатилган тармоқларда коллектив пудрат ҳақидаги номаъқул тасаввурларни ўзгартириш осон кўчган бўлса, пахтачиликда бу жараёнда мураккабликларга дуч келинмоқда. Бу ҳол меҳнатни уюштиришнинг пудрат шакли механизациялаштирилган йирик ишлаб чиқаришга мос эмас, бундай усуллар, айниқса оила пудрати техника тараққиётига тўсқинлик қилади, деган ақидага бориб тақалади.

Ҳозирги қайта қуриш йиллар давомида қарор топган номақбул тасаввурларни, нотўғри қарашларни, эски қолипларни бартараф этишни талаб қилади. Биз, жумладан, ишлаб чиқаришни уюштиришнинг шакллари ҳамда кўринишлари ҳақидаги бутун тасаввуримизни бошқатдан кўриб чиқишимиз, ўзгартиришимиз зарур. Ишлаб чиқаришни ташкил этиш масалаларини такомиллаштиришда янгича йўл тутишимиз, айтайлик кенг миқёсдаги ишлаб чиқариш жараёнларига ишчи кучининг ҳаммасини тўплаш, меҳнат тақсимотини чуқурлаштириш прогрессив аҳамиятга эга деган қараш устида астойдил ўйлаб кўришимиз лозим.

Марксча-ленинча таълимотга кўра йирик ишлаб чиқариш майда-чуйдага кўра бебаҳо аҳамиятга эга. Бу жаҳон амалиётида ҳақиқат деб тан олингани тўғри, буни исботлашнинг ҳожати йўқ. Йирик қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини вужудга келтирганимиз учунгина биз мамлакат экономикасини ривожлантиришда катта муваффақиятларга эришдик.

Бироқ йирик социалистик ижтимоий ишлаб чиқариш таркиб топиши билан бирга бу жараённинг ҳар бир қатнашчиси онгида мазкур ишлаб чиқаришнинг хўжайини бўлиш ҳиссини шакллантириш зарурати туғилади. В. И. Ленин социалистик қурилишнинг дастлабки тажрибаларидан хулоса чиқарар ва Совет ҳокимиятининг навбатдаги вазифаларини белгилар экан, кенг меҳнаткашлар оммасини ишлаб чиқаришни бошқаришга кўпроқ жалб этиш, маҳсулот ишлаб чиқариш, пировард натижаларга эришишда ҳар бир ишловчининг бевосита иштирокини таъминлаш юзасидан ҳисоб-китобни, назоратни йўлга қўйиш вазифасини астойдил олға сурганди.

Қайта қуришнинг моҳияти шундаки, жамиятнинг ҳамма қирраларида демократиялашни авж олдириш йўли билан ҳар бир киши онгида, у ишлаб чиқариш ва бошқаришнинг қайси жабҳасида фаолият кўрсатмасин, мамлакат хўжайини деган ҳис-туйғуни шакллантиришимиз керак. Вазифа аниқ: ижтимоий ишлаб чиқариш таркибида инсон кундалик фаолияти жараёнида ана шу ишлаб чиқаришнинг, тайёрланаётган моддий неъматларнинг соҳиби эканлигини сезмоғи зарур. КПСС Марказий Комитетининг партия XXVII съездига Сиёсий докладида таъкидланганидек, экономикада социалистик ўзини ўзи бошқариш янада чуқурлаштирилмоғи лозим.

Қайта қуриш шароитида юксак даражада механизациялаштирилган хўжаликлар афзаллигини уларнинг ичида кичик ташкилий бўлинмалар тузиш имкониятлари билан қўшиб олиб бориш, бунда одамнинг мустақиллигини, манфаатдорлигини таъминлаш, соҳиблик туйғуларини аланга олдириш улкан муваффақиятлар омили ҳисобланади.

Пахтачиликда меҳнатни уюштиришнинг пудрат шаклларига доир масалаларни ҳал этишда мазкур тармоқ тараққиётининг ўзига хос жиддий хусусиятларини ҳисобга олмаслик мумкин эмас. Гарчи механизациялаш туфайли қўл меҳнати салмоғи ниҳоятда камайган бўлса-да, буни етарли дейишга ҳали вақт бор. Ишларнинг анчагина қисми қўлда бажарилаяпти. Масалан яганалаш, ўтоқ қилиш, қатор ораларини кетмон билан юмшатиш, суғориш, ҳосил йиғим-теримининг анча қисми оғирлиги инсон зиммасига юкланган. Пахта етиштиришда механизациялаш ҳал қилувчи моҳиятга эга, лекин юқорида таъкидланган жараёнларсиз мўл ҳосил етиштириб бўлмайди.

Етиштирилган маҳсулотга қараб эмас, бажарилган ишни ҳисобга олиб ҳақ тўлаш тартиби, яъни ишбай усули шунга олиб келдики, одамлар енгилроқ ишни излайдиган, оғирроғидан қочадиган, охирида қанча ҳосил ёки маҳсулот олинишига қарамасдан кўпроқ даромад қилишга интиладиган бўлиб қолишди. Бу эса узоқ вақт давомида ишлаб чиқаришга зарар етказди. Бундай қарасангиз бир томондан механизациялаш тинимсиз ривож топаяпти, иккинчи томондан эса қўл меҳнати қисқариш ўрнига кўпайиб бораяпти. Бунақа номутаносиблик пахтачиликда сарф-харажатлар ҳажмининг беҳад ошувига олиб келди. Ҳар гектар пахта майдонига республика совхозларида 600—700 соат ўрнига бир ярим баравар кўп, колхозларда эса икки ҳисса зиёд меҳнат сарфланмоқда. Бунинг оқибатида энг бирламчи, ғоят муҳим кўрсаткич ҳисобланган, пировард натижада ўз ифодасини топадиган, кенг кўламдаги такрор ишлаб чиқаришнинг, меҳнаткашлар турмуш фаровонлигини оширишнинг негизи деб қаралган меҳнат унумдорлигини ўстиришда турғунлик қарор топди.

Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетининг маълумотларига қараганда 1986 йилда деҳқончилик соҳасида 24,9 минг ёки жами бригадаларнинг 64,7 қисми коллектив пудрат асосида ишлади. Уларнинг ихтиёрига 2 миллион

(Давоми 3-бетда).

Қайта қуришни ким қандай тушунмоқда?

САМАРҚАНД ЧОЙИМИ ЁКИ ГРУЗИН ЧОЙИ?

Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети раисининг ўринбосари Б. Қ. Қосимхўжаев диққатига

Шу йилнинг 1 январидан кўпгина саноат корхоналари тўла хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва харажатларини ўзи қоплаш шароитида ишлашга ўтди. Қанчадан-қанча коллективлар бу муҳим тадбирни татбиқ қилишга ҳозирлик кўриш ташвиши билан нафас олмоқдалар. Янгиликни жорий этиш учун биринчи навбатда ишлаб чиқариш самара беришини таъминлаш талаб қилинади. Бунга эришиш унчалик осон эмас. Биринчи навбатда планлар мунтазам бажарилиши, маҳсулотнинг харидоргирлиги таъминланиши шарт. Самарқанддаги чой қадоқлаш фабрикаси коллективи ҳам худди шундай ҳозирлик даврини бошидан кечирмоқда. Агар корхонада кейинги йилларда белгиланган давлат планлари бажарилмай келаётганлигини, коллективнинг давлат олдидаги қарзлари кўпайганлигини ҳисобга олсак, бу ерда туб иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш бошқа жойлардагига нисбатан янада мураккаблиги аён бўлади. Хўш, чой қадоқловчилар қийин ҳолатдан чиқиш учун қандай чора-тадбирларни амалга оширишмоқда! Бугунги кунда уларни нималар ташвишлантираяпти. Ана шу саволларга жавоб топиш мақсадида корхона ишлаб чиқариши билан атрофлича танишдик, унинг раҳбарлари, мутахассислари билан суҳбатлашдик, цехларда бўлдик.

ҚУВОНЧ ВА ТАШВИШ

Кейинги бир йил ичида фабрика ишлаб чиқаришида жиддий ўзгаришлар юз берди. Фикримизни исботлаш учун иккита рақам келтирайлик: 60 миллион ва 18 миллион. Булар корхонанинг давлат банки ва маҳсулотни қабул қилиб олувчилар олдидаги қарзига оид. Биринчиси 1987 йилнинг бошидаги ҳолатини, иккинчиси эса ҳозирги ҳолатни кўрсатиб турибди. Биринчи рақам коллективнигина эмас, юқори ташкилотлар, шунингдек, маҳаллий партия ва совет органларини ҳам ташвишга солмаслиги, чуқур ўйлашга мажбур қилмаслиги мумкин эмасди. Шу боисдан ҳам шошилинч чоралар амалга оширилди. Аввало бу ерда бошланган реконструкция ишлари тезлаштирилди. Корхона директори алмаштирилди. Ишлаб чиқариш участкаларида қўшимча тадбирлар татбиқ этилди.

Бугунги кунда кўрсаткичлар салмоғи кескин ортганлиги ҳар кимни қувонтирмоқда. Мана, қаранг: 1986 йилда жами 113,3 миллион сўмлик товар маҳсулоти ишлаб чиқарилган бўлса, 1987 йилдагиси 153 миллион сўмлик бўлди. Қадоқланган чой миқдори 7 минг тоннага ортди. Бундай тафовут бошқа асосий кўрсаткичларда ҳам очиқ-ойдин намоён бўлиб турибди. Меҳнат унумдорлиги 24 процентга юксалди, товар маҳсулоти ишлаб чиқариш борасида 133,9 процентни ташкил қилди. Маҳсулот таннархи қарийб 4 миллион сўмга пасайишига эришилди. Шу туфайли ишлаб чиқаришдан соф фойда олиш плани 3 миллион 35 минг сўмга ошириб бажарилди. Бир йил ичида ишчилар сони 8 процент ошди, холос. Ҳозирги пайтда фабрикада планда белгиланганидан 110 нафар кам — 864 киши ишламоқда. Бу рақамдан кўриниб турибдики, кўрсаткичлар салмоғининг сезиларли даражада ошишига ишчилар сони таъсир қилган эмас.

Қадамнинг илдамлашишига биринчи навбатда реконструкция йўл очди. Бу иш учун лойиҳа-смета ҳужжатларида 2 миллион 795 минг сўм маблағ кўзда тутилган. Пулнинг асосий қисми ўзлаштирилди. Фақат маъмурий-маиший корпусда пардозлаш, сантехника билан боғлиқ 40 минг сўмлик юмуш қолди. Бу эса ҳали тугалланмаган реконструкция ўзининг салмоқли самарасини аллақачон бераётганлигини кўрсатиб турибди.

«Самарқанд чой қадоқлаш фабрикаси реал план кўрсаткичларини тасдиқлашга таъсир кўрсатишларини сўраб, юқори партия ва совет органларига бир неча бор мурожаат қилди. Бу масала ҳанузгача ҳал бўлмаётир.

СССР Агросаноат давлат комитети комиссиясининг 1987 йил 3 апрелдаги 4-протоколи бўйича қадоқланган чой ишлаб чиқариш қувватлари 5.791 тоннага камайтирилди (олтита чой қадоқлаш автомати ҳисобдан чиқарилди). Фабриканинг қуввати (30.855 тонна) икки сменали иш режимидан келиб чиққан ҳолда (учинчи смена ускуналарни техник кўрикдан ва профилактик ремонтдан чиқаришга мўлжалланган) ҳисобланган. Аммо аҳолининг чойга бўлган талаби мунтазам ошиб бораётганлиги ҳисобга олиниб, фабрика икки сменали уч бригадали иш режимига ўтди. Бу йил (1987) охирига бориб 29 минг тонна чой қадоқлаш имконини беради (бу рақамни белгилаганда реконструкциянинг ҳали тугалланмаганлиги ҳисобга олинган).

Ҳисоб-китоб 1986 йил 26 декабрдаги 605/5-783 рақамли фонд қоғозига асосан амалга оширилган бўлиб, шунга биноан фабрикага 32 минг 500 тонна чой хом ашёси ажратилди. Аммо 1987 йилнинг 22 апрелидаги 605/5-238 рақамли фонд қоғозидан маълум бўлиб турибдики, грузин чойи хом ашёси етказиб бериш ҳажми 8.900 тоннага қисқартирилган. Таклиф этилаётган ҳисоб-китобларга биноан янги чой ҳосили етказиб берилгунча хом ашё камчиллиги 16.276 тоннани ташкил қилади. Тасдиқланган план кўрсаткичларининг нореаллиги фабрикани ўта оғир молиявий ҳолатга олиб келиши мумкин. Планлар бажарилмаганлиги учун давлат банки пул ажратишнинг алоҳида режимини қўллайди. Бу масалани ҳал этишда ёрдамлашишингизни ўтиниб сўраймиз».

(Фабрика раҳбарларининг СССР Агросаноат давлат комитети раиси В. И. Мураховский ва Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабековга ёзган расмий хатидан).

Кўрсаткичлар салмоғини ошириш борасида сезиларли ўзгариш бўлишига қарамасдан корхона коллективини ташвишлантираётган муаммолар анчагина. Шулардан бири планнинг ишлаб чиқариш қувватларига, хом ашё миқдорига қараб белгиланмаганлиги, яъни нореаллигидир. 1987 йил плани бажарилмай қолишига асосан шу сабаб бўлди. Бу масалада турли адресларга мурожаат қилинишига қарамасдан ҳанузгача аниқ хулосага келингани йўқ. Ваҳоланки, корхона коллективи янги шароитларда ишлашга ўтса молиявий аҳволи чиндан ҳам оғирлашиб қолиши, моддий манфаатдорлик, ишлаб чиқаришни ривожлантириш фондларига маблағ тушмаслиги, бу эса ўз навбатида эндигина қаддини ростлаётган коллективнинг кайфиятига кескин равишда салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бунга эса йўл қўйиб бўлмайди.

ЮТУҚ ИНТИЗОМДАН БОШЛАНАДИ

Меҳнат интизоми мустаҳкамланиши, ишлаб чиқаришда талаб қилинган тартиб бўлиши ҳақида мунтазам қайғурилган жойда мақсадга эришиш учун қўшимча имкониятлар яратилади. Буни ушбу корхона мисолида ҳам кўриш мумкин. Унинг цехлари, турли участкаларида ишлаётганлар аввало одамлар ҳақида кўпроқ ғамхўрлик қилинаётганлигини сезиб туришибди. Кейинги пайтларда бу йўналишда қатор конкрет тадбирлар амалга оширилди. Область стомотология поликлиникасидан врачлар фабрикага таклиф қилинди. Улар уч ой давомида тиш даволаш, протез қўйиш билан машғул бўлдилар. Ходимларнинг айрим камёб товарларга талаблари қондирилди. Иқтисодий ўқувлар, актуал мавзуларда лекциялар уюштирилди.

Бугина эмас, ходимларни яхшироқ, самаралироқ, сифатлироқ ишлашга қизиқтирадиган бошқа чора-тадбирлар ҳам қўлланилмоқда.

1987 йилнинг ноябрь ойида асосий цехларда ишловчи 14 бригададан тўққизтаси маъмурият билан шартнома тузди. Шунга биноан бир ой давомида меҳнат интизоми бузилишига, талон-торожликка йўл қўйилган тақдирда бригада аъзоларининг қўшимча мукофот пулидан 15 процентигача, асосий мукофот пулидан 50 процентгача чегириб қолинади. Белгиланган план 113 процент бажарилиши таъминланиб, тартиб-интизомнинг бузилишига йўл қўйилмаса, асосий иш ҳақига 40 процентгача, бундан юқорироқ натижага эришилганда эса 50 процентгача қўшилади. Бу тадбир яхши самара берди. Шу боисдан йил охирида қолган бригадалар ҳам ана шундай шартнома асосида ишлашга ўтказилди. Юксак натижаларга эришган коллективлар, ишчилар моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантириб борилмоқдалар. Мусобақада ғолиб чиққан асосий цех бригадасига кўчма вимпел билан биргаликда 300 сўм, юкчилар бригадасига 150 сўм, тракторчига 25 сўм миқдорида пул мукофоти берилади. Шуниси диққатга жоизки, мусобақа якунлари ҳар ўн беш кунда кўриб чиқилади.

Биз борганда номлари Ҳурмат тахтасига ёзиладиган ходимларнинг янги рўйхати тузилаётганди. Ўша илғор ишчилар қаторида қадоқлаш цехидан Надежда Абарумова, Алла Любченко, Асрор Қурбонов, литография цехидан печатниклар Қобул Эшонқулов, Виктор Шелехов, ўқув-ишлаб чиқариш участкасидан Ҳусен Жумаев, Эдуард Ишханьян, юкчилар Аҳад Маҳмудов, Райим Саломов, Ашур Иброҳимов сингарилар бор.

Яхши ишлаган яхши ҳақ олади. Ишчиларнинг ўртача маоши 1986 йилдаги 137,3 сўмдан бултур 149 сўмга етди. Планлар мунтазам бажариладиган бўлса, иш ҳақи тобора ошиб бориши табиий. Шу боисдан ҳам маъмурият касаба союз ташкилоти билан биргаликда давлат планининг сўзсиз бажарилишини таъминлаш йўлларини қидирмоқда. Ишчиларга маданий-маиший шароитлар яратиш диққат-марказида бўлмоқда. Эски ишлаб чиқариш корпуси ходимлар ҳордиқ чиқарадиган, уларнинг маданий эҳтиёжларини қондирадиган жойга айланди.

СИФАТИГА КИМ КАФИЛ?

Маълумки, харидорлар, чойхўрлар бу ерда қадоқланган маҳсулот сифатига кўплаб эътирозлар билдирмоқдалар. Бунинг боиси равшан: кейинги йилларда чойнинг таркиби ҳам, дамлангандан кейинги мазасию ҳиди ҳам талабга жавоб бермаётир. Баъзан «Самарқанд чойи айниди, унга нималардир аралаштирилади шекилли» деган гапларни эшитиб қоламиз. Хўш, бу эътирозларда асос борми? Биз худди шундай савол билан фабрика лабораторияси мудири А. Сафаровга мурожаат қилдик.

— Биз чой ишлаб чиқармаймиз, келаётган хом ашёни қадоқлаймиз, холос, — дейди у. — Афсуски, баъзи одамлар буни тушуниб етишмайди. Грузиядан келаётган чой хом ашёси сифати пасайиб бораяпти. Бунинг сабаблари кўп.

Шундай деб, у кейинги пайтларда Грузиядан жўнатилган чой туркумларининг намуналарини бирма-бир кўрсатди. Уларнинг баъзилари кишининг энсасини қотиради. Ахир, чой деб юборилган хом ашё ичида кўплаб учун-узун чўплар, таркибини аниқлаш қийин бўлган унсимон чой бўлса, бунга ҳайратланмаслик мумкинми?! 1987 йилнинг 10 декабрь куни Чхороску районидаги Хабум фабрикасидан 150 тонна (7 вагон) чой жўнатилибди. Лабораториянинг аниқлашича, бу чой тўласинча ўша ерда белгиланган сортга тўғри келмайди.

— Энди нима қилмоқчисизлар? — савол берамиз А. Сафаровга.

— Ўша фабрикага телеграмма юбориб вакил чақирдик. Шоҳид келса ҳар бир туркумдан намуна олиб Грузиядаги марказий дегустация комиссиясига жўнатамиз. Шуни айтиш керакки, дегустация комиссияси чойнинг таркибига қараб эмас, фақат дамлангандан кейингина ранги ва мазасига қараб сортини аниқлайди. Аслида сорти туширилган ёки брак деб ҳисобланган маҳсулот қайтариб юборилиши керак. Аммо темир йўлда Грузияга юк қайтариш кўзда тутилмаган. Буни Агросаноат давлат комитети ҳал қилиши керак.

«Самарқанд чой қадоқлаш фабрикаси 1986 йил ноябридан Грузия ССР Агросаноат давлат комитетидан 1986 йилнинг 11 ноябридаги 605/5-692 рақамли хатга биноан 1.500 тонна чой «уни» олиши кўзда тутилган. Ҳозиргача шундай чойдан 800 тоннаси етиб келди. Органолептик анализ бўйича бундай чой қизғиш ранг, дағалроқ ҳид беради. Унинг таркибидаги чанг 20—30 процентни, айрим туркумларида эса 80—90 процентни ташкил қилади. Бундай чойдан ишлаб чиқаришда фойдаланиш мумкин эмас...

(Корхона раҳбарларининг СССР Давлат стандартлари комитети раиси ўринбосари А. С. Наволоцкийга ёзган хатидан).

Афсуски, бу хатга ижобий жавоб келмади. Чой қадоқловчилар нима ҳам қилишсин, ўша яроқсиз деб ҳисобланган хом ашёни баъзан дуппа-дуруст чойга қўшишга мажбур бўлмоқдалар. Бугина эмас, Грузиядан келтирилаётган чой таркибидаги чўплар ҳам нормада белгиланганидан 1,5—2 баравар кўплиги аниқланмоқда. Лаборатория томонидан ёзилган эътирозли хатлар кўпинча оқибатсиз қолиб кетаяпти. Яна бир мисол: 1987 йилнинг ўн бир ойида фабрикага Грузиядан 17 минг тонна чой жўнатилди. Шунинг 2.719 тоннаси лаборатория томонидан белгиланган сорт ва ГОСТ талабларига жавоб бермайди, деб топилди. Марказий дегустация комиссияси шундан фақат 233 тонна хом ашёнинг сортини ўзгартирди. Қолгани эса жўнатувчилар белгилаган сортларда реализация қилинди.

Бу далиллар замирида чой қадоқловчиларнинг қанчадан-қанча ташвишлари, асаббузарликлар ётибди. Уларнинг дардларига чинакам қулоқ соладиган ташкилот, масъул одам топилмаётир. Шундай экан, фабрика маркаси билан чиқарилаётган маҳсулотнинг сифати қандай ўзгарсин!

Сифатга таъсир кўрсатувчи бошқа муаммолар ҳам бор. Омбор бинолари етишмаётганлиги туфайли хом ашёнинг бир қисмини очиқ ҳавода, брезент остида сақлашга тўғри келмоқда. Ҳозирги пайтда 6,5 минг тонна хом ашё учун омборхона йўқ. Чойнинг сифати узоқ вақт асл ҳолида қолиши учун у сақланадиган жойда ҳаво ҳарорати 18—20 даража, намлик эса 60—70 процент атрофида бўлиши керак. Энди ташқарида сақланадиган чойни бир тасаввур қилинг-а! Ноилојлик қоидани бузишга ундайди. Қарабсизки, сифати паст хом ашёнинг ҳолати баттарлашади. Буниси етмагандек, қадоқланган чойни сақлашга мўлжалланган омборлар ҳам камлик қилаяпти. Агар талабнинг тобора ортиб бораётганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, муаммолар бундан кейин янада ортиши аён. Республика, қолаверса, Иттифоқ Агросаноат давлат комитетлари самарқандлик чой қадоқловчиларни оғир ҳолатдан чиқариш, корхонада ишнинг кўнгилдагидек боришини таъминлаш учун барча чора-тадбирларни кўришлари, бугун кўндаланг бўлиб турган муаммоларнинг ҳал этилишини эртага қолдирмасликлари шарт.

И. АБДУРАҲМОНОВ.

«Каршистрой» бошқармасига қарашли «Дренажстрой» трестининг механизациялашган 23-кўчма колоннаси гидромеханизаторлари ерларни яхшилаб текислаш, мелиорация шохобчаларини барпо этиш планларининг ошириб бажарилишига эришаяптилар. Ўзаро социалистик мусобақада Нурали Абдуазизов бошлиқ скреперчилар бригадаси олдинда бормоқда.

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига меҳнат беллашувини авж олдирган аҳил коллектив шу кунларда апрель ойи ҳисобига ишлаётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Бригадир Н. Абдуазизов, пешқадам скреперчилардан Х. Бозоров ва Ш. Абдуазизов ўртоқлар. 2. Ерларни текислаш пайти.

И. МУҲИДДИНОВ фотолари.

«Қишлоқ ҳақиқати» оталиғида

Шўрчи районидаги Киров номли колхозда бултур 1.488 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 34,4 центнер ўрнига 38,4 центнердан, жами 5.710 тоннадан зиёд оқ олтин йиғиштириб олинди. Ялпи ҳосилнинг 64 проценти машиналарда терилди. Ҳар агрегатнинг иш унуми 129 тоннани ташкил этди. 20 та пахтачилик бригадасининг 8 тасида ҳосилдорлик гектар бошига 40 центнердан ошди.

Об-ҳаво ноқулай келган йилда қандай қилиб бу ютуқларга эришилди! Албатта, хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш шароитида ишлаш туфайли, дейишмоқда колхоз меҳнаткашлари.

Иқтисодчилар хонасида тунда чироқ алламаҳалгача ўчмайди: бир неча кундирки, колхозчиларнинг ўтган йилги меҳнатлари якуни сарҳисоб қилинаяпти. Тўғри, ҳисоб-китоб тўрт фасл мобайнида олиб борилган, лекин пировард натижалар чиқарилаётган пайтдагиси алоҳида аҳамият касб этади. Шу боисдан унга тажрибали мутахассис, бош иқтисодчи Абдусаттор Бобохоновнинг ўзи бошчилик қилмоқда.

— Харажатларни сарфлашда тежамкорлик, ҳақ тўлашни тартибга солиш, хўжалик юритишнинг илғор усулларини жорий этиб, шу тариқа планларнинг бажарилишини таъминлаган ҳолда экономикани мустаҳкамлаш бизнинг бурчимиз, — дейди у. — Якунланган йилда пахтакорларимиз давлатга белгиланганидан 888 тонна кўп оқ олтин сотдилар. Хом ашёнинг 92 проценти юқори, қолгани учинчи ва тўртинчи сортларга ўтди. Машина терими ҳиссаси аввалги йилдагидан 24 процент кўпайиб, 64 процентга етди. Муҳими, жами ҳосил ҳашарчиларсиз саранжомланди.

Илғор коллективларда натижа айниқса қувончли бўлди. Масалан, Тўхта Эшимов бошлиқ бригада азаматлари 76 гектар ернинг ҳар гектаридан 43,8 центнердан хирмон уйдилар. Ватанга 240 тонна ўрнига 333 тонна пахта ҳадя этилди. Унинг 269 тоннаси биринчи сортга қабул қилинди. Даромад ҳам шунга яраша: 275,9 минг сўм. Бунинг эвазига колхозчилар мўмай ҳақ оладилар.

Шунга қарамасдан колхозда бурноғи йилга нисбатан ҳосилдорлик гектар ҳисобига қарийб 3 центнер камайдики, бу экономикага бирмунча салбий таъсир қилди. Сабаби нимада?

Ўтган йили жами майдоннинг 931 гектарига ипак пахтанинг маҳаллий Т-16, 557 гектарига АН-60 нав уруғи қадалган эди. Биринчисидан гектар ҳисобига ўртача 41,7 центнердан ҳосил олинди. Чўтбой Мустаров, Қудрат Мустафоев бошлиқ бригадаларда бу кўрсаткич 41—43 центнерга баробар бўлди. Биринчи сорт хом ашёнинг ҳар тоннаси 990 сўмга сотилди.

Ўрта толали пахтанинг АН-60 нав уруғи экилган ернинг ҳар гектаридан эса 34,4 центнер ўрнига 32,8 центнердан хирмон уйилди. 11 та бригадада топшириқ уддаланмади. Эргаш Йўлдошев, Мамазиё Маҳмудов бошлиқ коллективларда гектар ҳосилдорлиги атиги 20—21 центнерни ташкил этди. Бошқача айтганда, 557 гектар майдондан ипак пахтага нисбатан 9 центнер кам ҳосил етиштирилди. Бунга ўрта толали пахтанинг ҳар тоннаси 670 сўм эканлиги ҳам қўшилса, ҳаммаси бўлиб колхоз бўйича ярим миллион сўм даромад бой берилганлиги маълум бўлади. Ваҳоланки, 1986 йилда жами майдонга Т-16 нав уруғи қадалганлиги туфайли 4 миллион 700 сўм ўрнига 5 миллион 362,5 минг сўм даромад олинганди.

Яна бир мисол. 1986 йилгача боғдорчилик, узумчилик, картошкачилик, қўйчилик, чўчқачилик, паррандачилик зарар келтирарди. Бултур ана шу тармоқларнинг тенг ярми фойда берди.

Буларни эслатишдан мурод шуки, меҳнат аҳли ўтган йилдан бошлаб хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш шароитида ишламоқда. Янги система раҳбарлар, мутахассислар ва колхозчилардан йўл қўйилган камчиликларни такрорламасликни, ҳар сўмдан тежаб-тергаб фойдаланишни талаб этади. Шу муносабат билан мева, сабзавот, картошка ва пилла етиштириш тўласинча оилавий звенолар зиммасига юклатилиб, улар билан правление ўртасида тегишли шартнома тузилди. Натижада 30 та штат қисқартирилди. Айни пайтда бошқарув аппаратидаги раҳбар ўринлар сони ҳам 10 процент камайди.

— Хўжалик ҳисобига ўтишнинг яна бир афзаллиги шундаки, — дейди бош иқтисодчи, — авваллари қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришдан олинадиган ялпи даромаднинг 9 проценти камқувват хўжаликларга ўтказилган бўлса, эндиликда унинг ҳаммаси колхозчиларнинг манфаатдорлигини оширишга, социал вазифаларни муваффақиятли бажаришга сарфланади.

Аҳад Мустафоев олти йилдан буён хўжаликка раҳбарлик қилади. Ўтган йиллар мобайнида нафақат пахтачиликда, бошқа тармоқларда ҳам туб ўзгаришлар рўй берди: гўшт, сут, тухум, дон, пилла етиштириш ва давлатга сотиш планлари сурункасига ортиғи билан бажарилмоқда. Натижада колхоз экономикаси йил сайин мустаҳкамланаяпти. Ҳозир кассада 5 миллион сўм пул бор.

Ҳар йилга якун ясалар экан, раис уни олдингисига қиёслашга одатланган. Бу келгусидаги режаларни ойдинлаштиради, дейди у. Шу туфайли Аҳад Мустафоев ён дафтар тутади. Ундаги ёзувлар эътиборимизни ўзига тортди: «3 декабрда устахонада ўтказиладиган йиғилишда айтиладиган фикрлар: 1.600 гектар ер 20 декабргача тўлиқ шудгор қилиниши лозим. Бунинг учун 18 та Т-4 ҳайдов трактори икки ярусли плуглар билан икки сменада ишлатилиши керак. Ҳар гектар майдонга 50 килограмм дизель ёнилғиси, 1,75 килограмм мой сарфланади. Жами харажат 6.096 сўм. Бир гектар учун тракторчига 2 сўм 33 тийин, унинг ёрдамчисига ана шу маблағнинг 80 проценти тўланади. Демак, 1.600 гектар 12 минг 816 сўмга тушади».

МУАММО ҲАМ ЙЎҚ ЭМАС

Бу хўжалик ҳисобида ишлаётган колхозда нафақат раҳбар, балки ҳар бир киши аниқ режа билан ишлаши зарурлигини исботловчи бир далил. Қувончлиси шундаки, яхши фикрлар, режалар қоғозда қолиб кетаётгани йўқ. Улар изчил амалга оширилмоқда.

Биз декабрнинг ўрталарида хўжаликда бўлганимизда сўнгги гектарлар шудгор қилинаётган эди. 18 та трактор икки сменада юқори унум билан ишлатилиб кунига 140—150 гектар майдон сифатли қўлдан чиқариларди. Механизаторлар қишки кийим билан таъминланган, ҳар куни икки марта иссиқ овқат тайёрланади. Бош агроном Юсуф Бобомуродов бошлиқ сифат комиссияси ишни қабул қилиб олаётир.

Колхозчиларнинг Бутуниттифоқ IV съезди делегати, район Советининг депутати, коммунист Абдураҳмон Шерматов бошлиқ бригада даласидамиз. Иш қизғин давом этмоқда. Меҳнат аҳли ўтган йили гектар ҳисобига 40 центнер оқ олтин етиштирди. Жорий йилда эса 45 центнерлик марра эгалланади. Шу ниятда бўлғуси ҳосилга мустаҳкам тамал қўйилмоқда. Абдураҳмон ўғли Абдусаттор билан биргаликда ерни икки ярусли плуг ёрдамида 45 сантиметр чуқурликда ҳайдаяпти. Мусобақада ота-бола пешқадам.

Об-ҳаво ноқулай келган йилда пахтадан юқори ҳосил етиштирганлигимизнинг боиси нимада эканлигига қизиқарсиз, — дейди раис. — Биринчидан, шудгор сифатига алоҳида эътибор берилаяпти. Барча майдонлар ғўзапоядан тозалангач, бороналар ишга солинади. Бунда қолган-қутган ғўзапоя битталаб териб олинади. Шудгорлаш олдидан ер албатта картограмма асосида маҳаллий ва минерал ўғитга тўйинтирилади. Масалан, Шерматов бошлиқ бригадада гектар ҳисобига 15 тоннадан гўнг солинди. Бу юмуш билан агроном Юсуф Алланазаров бошлиқ бригада шуғулланмоқда. Унинг ихтиёрида ўн беш одам, 14 та тележка, иккита автомашина, битта юклагич, иккита бульдозер, шунча гўнг сепиш механизми, учта ўғитлагич бор. Ҳозиргача 13 минг тонна нури жамғарилди. Иккинчидан, бизда шудгорлашдан сўнг эгат очилади. Эрта баҳорда каналга сув берилиши биланоқ оби ҳаёт тараймиз. Бу эса етарли нам тўплаш имконини беради. Учинчидан, экиш қисқа муддатда, сифатли бажарилади. Уруғ пуштага қадалади. Ғўза униб чиққандан кейин 40—45 кун ўтгач, дастлабки шоналар пайдо бўлганда биринчи сув оқизилади. Шундай қилинганда ҳосил тўкилмайди, балки сонига сон қўшилади. Ниҳоят, сўнгги омил ғўза навига бориб тақалади. Бизнинг ерларимизга ипак пахтанинг Т-16 нави мос тушади. Айни пайтда у юқори ҳосилли, тезпишар, машина теримига қулай, сортлилиги юқори. Шу боисдан биз жорий йилда 1.400 гектар майдонга ана шу нав уруғини экишни режалаштириб, қишки юмушларни уюшқоқлик билан олиб бораяпмиз.

Б. КЕНЖАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ХУШХАБАРЛАР

ЭКЗОТИК ЎСИМЛИК

Наманган областидаги Ҳамид Олимжон номли совхоз деҳқонлари бу йил баҳорда янги экинни экишга тахт қилиб қўйдилар. Хўжаликда таъми ва ташқи кўриниши билан картошкани эслатадиган кўп йиллик субтропик экин-батат уруғлик фонди яратилди.

Ўтган йили хўжалик агрономлари крахмал ва қанд моддасига бой бўлган ана шу экзотик ўсимлик ниҳолини топдилар. Бригадир Р. Умурзоқов батат парвариш қилиш билан шуғулланди. У дастлабки уруғлик етиштирди.

Бу йил ташаббускорлар ғамлаб қўйилган барча уруғликни экишга қарор бердилар. Улар янги маҳсулот озуқа сифатида чорвачиликдагина фойдали бўлиб қолмай, шу билан бирга пазандаларга ҳам манзур бўлади, деб умид қилмоқдалар. Чунки бататни қайнатиш, қовуриш ва ҳатто консерва қилиш мумкин.

АЖОЙИБ ЮТУҚ

Жиззахдаги уйсозлик комбинатининг кўпгина ходимлари сменани рус ва совет адабиёти классикларининг асарларига обуна бўлиш учун талонлар олиб, уйга қайтишларини ҳаёлларига келтирмаган эдилар. Корхонанинг ўзида очилган халқ китоб магазини ана шундай имконият яратиб берди. Икки смена ўртасида китоб лотереяси ўйналди. Омадли лотерея эгалари И. Бунин, В. Тендряков, Қ. Қулиев, М. Львов, Э. Асадов асарлари тўпламига обуна бўлдилар.

Халқ магазини ишчилар орасида китобни пропаганда қилишнинг фаол масканн бўлиб қолди. Бу ерда у ёки бу тўпламни харид қилибгина қолмай, шу билан бирга зарур адабиётларга буюртма бериш, янги китоблардан хабардор бўлиш мумкин.

ПУХТА ҲОЗИРЛИК

Қўриқдаги «Наманган» совхозида бутун экиш техникаси шай ҳолга келтириб қўйилди. Ремонтчилар 47 та ҳайдов ва 70 та чопиқ тракторини, барча сеялка ва культиваторларни ремонтдан чиқардилар.

Хўжаликда баҳорга тайёргарлик ишлари кенг кўламда олиб борилмоқда. Махсус отряд ҳозирнинг ўзидаёқ далаларга салкам 10 минг тонна ўғит чиқарди. Бу белгиланган миқдорнинг ярмидан кўпроғидир. Айни вақтда ариқ ва зовурлар тозаланмоқда. Мелиораторлар икки сменада ишлаб, смена топшириқларини бир ярим, икки баравар ошириб бажармоқдалар.

ШУ КУННИНГ ТАЛАБИ

Учқўрғон дон маҳсулотлари комбинати тегирмонида ишловчилардан бирданига 40 киши бўшатиб олинди. Корхона тўла хўжалик ҳисобига ўтиши билан коллектив: «Оз харажат қилиб, кўпроқ аъло сифатли маҳсулот берайлик», — деган шиор остида ишлай бошлади.

Хўжалик юритишнинг илғор формаларини жорий этишга тайёргарлик бу ерда ўтган йилнинг бошларида — тегирмон участкаси муддатидан ярим йил илгари лойиҳадаги қувватга эришганидан сўнг бошланган эди. Бу, топшириқларни шартномада белгиланган муддатларда доимий бажариш ҳамда аъло сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш имконини берди. Ўтган йили пландан ташқари 100 тонна ун савдога чиқарилди.

Эришилган барқарорлик қайта қуришнинг навбатдаги вазифаларини ҳал этиш учун асос яратди. Тўла хўжалик ҳисоби ялпи маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришнигина эмас, айни вақтда меҳнат сарфини ва маҳсулот таннархини камайтиришни ҳам талаб этади. Бунинг учун бригадаларни қайтадан ташкил этдилар, оз куч сарфлаб, аъло сифатли маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтира бошладилар. Иш жойларини аттестациядан ўтказиб, улардан оқилона фойдаланиш йўлларини белгилаб олдилар, комплекс иш нормаси белгиланди. Ихтисослашган кичик-кичик бригадалар ягона комплекс бригадага бирлашиб, юздан ортиқ ишчи бор имкониятларини ишга солиб меҳнат қилмоқда. Тежалган 180 минг сўм иш ҳақи фондидан ойликни, мукофотни кўпайтириш учун фойдаланилмоқда.

Ҳозир учқўрғонлик тегирмончилар календардан ярим ой ўзиб меҳнат қилишмоқда. «Ортиқча» 40 киши эса корхонанинг иккинчи навбати линиясига ўтказилди. У ерда омихта ем ишлаб чиқариш қувватлари ўзлаштирилмоқда.

Р. БИЧУРИН,
ЎзТАГ мухбири.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

21 январь куни Тошкентда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосари А. П. Романовский раислигида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг мажлиси бўлди.

Президиум халқ депутатлари Самарқанд область Каттақўрғон район Советининг КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советининг 1986 йил июлда мазкур масала юзасидан қабул қилган қарори талаблари асосида ўз қарамоғидаги территорияни комплекс социал-иқтисодий ривожлантиришни таъминлаш борасидаги фаолиятини кўриб чиқди. Каттақўрғон район ижроия комитетининг раиси Ш. Р. Остонов ҳисобот берди.

Шу нарса қайд этиб ўтилдики, район Совети, унинг ижроия комитети партия XXVII съездининг, КПСС Марказий Комитети шундан кейинги пленумларининг қарорларига амал қилиб, бу соҳада муайян ишларни бажармоқдалар. Совет ташкилотларининг, муассасалар ва хўжаликларнинг ишлаб чиқариш-молиявий ҳамда социал планларини тузишда қатнашмоқда, уларнинг бажарилишини контроль қилмоқда, ердан фойдаланиш, меҳнат ресурсларини оқилона ишлатиш масалалари хусусида юқори идораларга бўйсунувчи корхоналарнинг планларига таклифлар киритмоқда. Райондаги кўпгина корхона ва ташкилотлар хўжалик юритишнинг янги шароитларига ўтказилган, коллектив ва оилавий пудрат оммалашиб бормоқда. Социал соҳани ривожлантиришда баъзи силжишларга эришилди.

Шу билан бирга Президиум район Совети ва унинг ижроия комитети ўз ишини секинлик билан қайта қураётганликларини таъкидлаб ўтди. Кўпчилик қишлоқ Советларида ҳам қарорни бажаришга юзаки ёндашилмоқда.

Райондаги маҳаллий Советлар янги хўжалик механизмини, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг илғор формаларини жорий этишга суст раҳбарлик қилмоқдалар. Агросаноат ишлаб чиқаришини интенсивлаш соҳасидаги иш етарлича самара билан олиб борилмаяпти, фонд самарадорлиги пасайиб кетмоқда, маҳсулот сифати яхшиланмаяпти, унинг таннархи қимматлашувига йўл қўйилмоқда. Сабзавот ва мевани қайта ишловчи ҳамда сақловчи корхоналар етишмаяпти. Ноишлаб чиқариш соҳасига ажратилаётган давлат капитал маблағлари ҳажмларини кўпайтириш борасида қарорда бериб қўйилган ҳуқуқлар ва имкониятлардан тўлиқ фойдаланилмаяпти, қурилиш комплекси устидан депутатлар назорати бўшаштириб юборилган.

Район Советининг ижроия комитети социал-маданий қурилиш вазифаларини амалга оширишда хўжалик органларининг ишини тубдан қайта қуришга эришгани йўқ. Бунинг натижасида районда уй-жой муаммоси ўткир бўлиб турибди, қабул қилинган программа эса пухта ишлаб чиқилмаган, тегишли моддий-техника ва молиявий ресурслар билан амалда мустаҳкамланмаётир. Районда аҳолини сув ва газ билан таъминлаш даражаси паст, энергия таъминотида қийинчиликлар мавжуд. Соғлиқни сақлаш, маданият, коммунал хўжалик, савдо объектлари, мактаблар ва болалар боғчалари етишмаяпти, медицина хизмати ва маиший хизмат тубдан яхшиланиши зарур. Ижроия комитети социал инфраструктурани ривожлантириш, шу мақсадда ташкилотлар ҳамда хўжаликларнинг куч ва маблағларини бирлаштириш юзасидан бериб қўйилган ваколатларидан фойдаланишда сусткашлик қилмоқда. Халқ истеъмоли моллари ва хизматлар бўйича территориал комплекс программа ишлаб чиқилмаган, хўжаликларнинг тегишли имкониятлари ва аҳолининг талаб-эҳтиёжлари дуруст ўрганилмаяпти, маҳаллий ва иккиламчи ресурслардан, гражданларнинг кооператив ҳамда якка тартибдаги меҳнат фаолиятидан етарлича фойдаланилмаяпти.

Маҳаллий Советларнинг ташкилий-оммавий иши секинлик билан қайта қурилмоқда, бу иш ҳамиша ҳам хўжалик ва социал-маданий қурилишнинг конкрет вазифалари билан боғлаб олиб борилаётгани йўқ. Сессияларда социал-иқтисодий тараққиёт проблемалари чуқур таҳлил этилмай, кўпинча юкази муҳокама қилинади, қабул этилаётган қарорлар умумий кўрсатмалардан иборат бўлади, ҳисоб берадиган органларга принципиал ва ўткир баҳо бериб турилмайди. Қабул қилинган қарорларнинг амалга оширилиши устидан контроллик сусайтириб юборилган, қоғозбозлик амалда камаймаяпти. Депутатлар ва жамоат ташкилотлари маҳаллий ҳаётнинг энг муҳим масалаларини ҳал этишда пассивлик қилмоқдалар.

Президиум халқ депутатлари Каттақўрғон район Советининг ўз қарамоғидаги территорияни комплекс социал-иқтисодий ривожлантиришни таъминлаш соҳасидаги ишини етарли эмас деб топиб, унинг зиммасига ишларнинг аҳволини яхшилаш юзасидан конкрет чоралар кўриш, фаолият услуби, форма ва методларини қайта қуришга, ошкоралик ва демократияни чуқурлаштиришга қаратилган йўлни изчиллик билан ўтказиш мажбуриятини юклади.

Район Советининг ижроия комитетига социал-иқтисодий масалаларни ҳал этишда бериб қўйилган ваколатлардан тўла ва самарали фойдаланишни таъминлаш, барча мавжуд имкониятлар ҳамда резервларни экономикани ва социал соҳани комплекс ривожлантиришга чинакам омилкорлик билан муносабатда бўлиш асосида сафарбар этиш тавсия қилинди. Халқ депутатлари Самарқанд область Советининг ижроия комитетига, Ўзбекистон ССР Госплани ва Агросаноат давлат комитетига, республиканинг бир қанча министрликлари ва идораларига ҳам топшириқлар берилди.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Олий Совети хотин-қизлар меҳнати ва турмуши ҳамда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш комиссияси раиси Т. Ф. Қодированинг ахбороти юзасидан республика матбуотида эълон қилинган «Аёл кишининг фожиали қисмати» мақоласи муҳокама этилди. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг «Ўзбекистон ССРда йўл ҳаракати қоидаларининг бузилишига қарши курашнинг аҳволи тўғрисида»ги қарори қониқарсиз бажарилаётганлиги ҳақидаги масала ҳам кўриб чиқилди. Ушбу масалалар хусусидаги қарорлар матбуотда эълон қилинади.

Президиум Тошкент шаҳрининг боғдорчилик-полизчилик ширкатлари учун ер участкалари ажратиб бериш тартибини белгилади. Шу нарса белгилаб қўйилдики, биринчи навбатда саноат, қурилиш, транспорт ҳамда бошқа ишлаб чиқариш соҳаси меҳнат коллективларининг, уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашларининг аризалари қондирилиши лозим. Шу муносабат билан Тошкент область ижроия комитети ва Тошкент шаҳар ижроия комитетига зарур топшириқлар берилди.

Президиум республикада ўқувчи ёшлар учун ўтказилган «Совет демократияси сабоқлари»нинг якунларини чиқарди. Ана шу сабоқлар ўқувчилар ўртасида зўр қизиқиш уйғотди, ёшларнинг ўзлигини англаб олишини ривожлантиришга ижобий таъсир ўтказди. Президиум бундай сабоқларнинг мақсадга мувофиқлигини қайд этиб, бундан «Совет демократияси сабоқлари» ўқувчилар учун ҳам, шунингдек, ишчи ёшлар учун ҳам ҳар йили 30 декабрда — СССР ташкил этилган кунда ўтказилади, деб белгилаб қўйди.

Мажлисда республика давлат ҳаётига оид бошқа масалалар кўриб чиқилиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Кун тартибидаги масалаларни муҳокама қилишда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосари Т. А. Ешимбетова, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари Л. Ш. Бекқулбекова, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзолари П. М. Абдураҳмонов, О. Акбаров, Б. Асророва, К. И. Охунбобоев, П. П. Мельников, А. Н. Носиров, Г. А. Стефановский, республика министрликлари ва идораларининг раҳбарлари қатнашдилар.

Хива шаҳар маориф бўлими қошида ташкил этилган хўжалик бригадаси мактаблар, болалар муассасаларини ремонт қилиш, ободонлаштириш муаммосининг ҳал этилишига кўмаклашади. У илгари мактаб ва болалар боғчалари штатида турган мутахассислардан ташкил топди. Ишлаб чиқариш практикаси пайтида юқори синф ўқувчилари ҳам шу бригадада меҳнат қиладилар.

СУРАТДА: хўжалик бригадаси аъзолари 8-болалар боғчасида спорт жиҳозларини ўрнатишаяпти.

Қ. ОТАЕВ фотоси. (ЎзТАГ).

АФТОСЕРВИС УСТАХОНАСИ

АНДИЖОН. Андижондаги «Коммунар» заводида очилган автосервис устахонаси мижозларга сифат гарантияси билан хизмат кўрсатади.

Эндиликда бу ерда ҳар қандай маркадаги автомобилни ремонт қилдириш, бепул малакали консультация олиш мумкин. Бу ерда автосервиснинг бошқа станцияларига қараганда хизмат ҳақи анча арзондир. Машина эгалари билан мулоқот бирмунча оддий, одамлар югуриб-елишмайди ва навбат кутишмайди.

Автосервиснинг хўжалик ҳисобида ишлайдиган участкасида атиги олти киши хизмат кўрсатади. Уларнинг ҳаммаси бир неча хил касбни эгаллаб олишган. Бригада пудрат усулида, участканинг ўзи эса ўзини ўзи қоплаш усулида ишламоқда.

Устахонада бажариладиган ишлар орасида машина моторларини ва бошқа асосий қисмларини ремонт қилиш, ғилдиракларни созлаш ҳамда аккумуляторларни зарядка қилиш ва эскирган ноёб деталларни қайта тиклашдан тортиб бошқа хилма-хил операциялар бор.

Корхонада автосервис устахонасини ташкил этиш тўғрисидаги ташаббус коллективда муҳокама қилинганидан кейин қабул қилинди. Устахона завод учун 30 минг сўмга тушди. Бироқ ихтисодчиларнинг ҳисоб-китобига кўра, бу харажат бир йил ичида қопланади.

ЯНГИ ШИРИНЛИК

Андижон консерва заводининг янги маҳсулоти область аҳолисига манзур бўлди. Корхонадан магазинларга ўн хил мармелад жўнатилди.

Ҳозирча бу маҳсулот А. Маллаев бошчилик қилаётган чоғроқ участкада ишлаб чиқарилмоқда. Участка бошлиғи заводда мармелад тайёрлашни йўлга қўйишдан аввал узоқ вақт республиканинг бошқа корхоналарида мармелад ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятларини ўрганди. Эндиликда у ўз юртдошларига мева шарбатларини қайта ишлаб, ширинлик тайёрлаш технологиясини ўргатмоқда.

Мавжуд участка билан ёнма-ён янги цех биноси қад кўтармоқда. Цех февраль ойининг ўзидаёқ ҳар кеча-кундузда уч тонна мармелад ишлаб чиқаради.

(ЎзТАГ).

ПУДРАТ, ПУДРАТ ВА ЯНА ПУДРАТ

(Боши 1-бетда).

13 минг 200 гектар ҳайдаладиган майдон ёки суғориладиган ерларнинг 60,3 проценти бериб қўйилди. 1987 йилда пудратга кўчган 33 минг коллективнинг фаолият кўрсатиши кўзда тутилгандики, бу деҳқончиликдаги бўлинмаларнинг 79,6 проценти демакдир. Уларга 2 миллион 578 минг 800 гектар ёки умумий ер майдонининг 73,2 проценти бириктилди.

Ишлаб чиқариш бўғинларининг катта қисми пудратга ўтказилган, уларга ернинг асосий қисми ажратиб берилган бўлса-да, иш самарадорлиги кўнгилдагидек эмас. Аксарият пудратчи коллективлар дуруст фойда бермаётганликларининг сабабини уларни тузишда расмиятчиликка йўл қўйилганлигидан, сон орқасидан қувишга иштиёқнинг кучлилигидан қидирмоқ керак. Пудратда ишловчи коллективларни тузишда одамлар онгини қайта қуриш, уларда бу усулнинг афзалликларига ишонч уйғотиш юзасидан астойдил иш олиб борилмади. Ишчи кучи етишмайдиган тақдирда пудратга ўтишнинг муваффақиятини кўзлаш қийин, лекин республикада меҳнат ресурслари тўлиб-тошган шароитда мақсадга эришмасликни сира оқлаб бўлмайди.

Масалан, пахтачиликда мавжуд машиналар ҳар бир ходимга тўғри келадиган майдонни 4—5 гектарга етказиш имконини бериши мумкин бўлгани ҳолда амалда бу кўрсаткич 1—1,5 гектарни ташкил этгани учун ҳам коллектив пудрат билан боғлиқ ишлар жуда суст илгарилади.

Ана шундай шароитда кейинги пайтларга қадар фан ва амалиёт пудратда ишлайдиган меҳнат коллективларини уюштиришда инсон омилини фаоллаштириш учун энг мақбул шарт-шароитни вужудга келтириш масаласини инкор этиб келди. Меҳнат коллективларини тузишнинг ҳал қилувчи омили сифатида битта чопиқ тракторига тўғри келадиган пахта майдони ҳажми ёки 45—50 гектар ер мезон қилиб олинди. Ана шунча майдонда ишлайдиган меҳнат коллективлари ўртача 30 киши ва ундан ҳам ортиқ, баъзи ҳоллардагина 15—20 кишидан иборат қилиб тузиларди.

Аслини олганда 1986 йилда деҳқончиликда коллектив пудратда ишлаган бригадаларнинг ўртача ҳажми Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети колхоз ва совхозларда 32 ишловчини, 1987 йилда эса 29 кишини ташкил этди. Хусусан Сирдарё, Қашқадарё, Жиззах областлари ҳамда Қорақалпоғистон АССРда 16 дан 20 гача, Навоий, Фарғона, Бухоро ва Андижон областларида 38 дан 46 гача кишидан иборат коллективлар ишлади. Одамлар бунчалик кўпайтириб юборилган тақдирда уларни психологик жиҳатдан қовуштириш, меҳнатга бирдай муносабатда бўлиш, биргаликда ишлаётган ўртоқлар олдида бурчини ҳис этиш, ўзаро ишонч, назорат, масъулият бир-бирига талабчанлик ва ҳоказо хислатларни қарор топтириш қийин бўлади. Шунингдек ўзининг, бошқаларнинг меҳнати ишлаб чиқаришнинг пировард натижаларига қандай таъсир кўрсатаётганини аниқ-равшан сезиш, иш ҳақи олинган ҳосилга бевосита боғлиқлигини тушуниб етиш, ҳар бир кишида амалда ишлаб чиқариш соҳиби туйғусини тарбиялаш қийин, албатта.

Меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг юқорида тилга олинган ҳамда бошқа социалистик принципларига қатъий риоя қилинса одамларнинг пудратдаги уюшмаси муваффақиятли ишлаши мумкинлигини инкор этмаймиз. Аслида ҳам бундай меҳнат коллективлари оз эмас. Бироқ бунинг учун астойдил интилиш ва, энг муҳими, одамлар психологиясини қайта қуриш, уларни ана шу иш системаси афзалликларига ишонтириш соҳасида узоқ иш олиб бориш, шунингдек ҳар бир киши онгига коллективчилик туйғуси ҳамда меҳнатни ташкил этиш, унга ҳақ тўлашнинг социалистик принципларини сингдириш юзасидан жуда катта тарбиявий фаолият юритишга тўғри келади.

Айни шу йўналишдаги ишлар кенг кўламларда давом эттирилиши зарур. Бироқ энг яқин вақт ичида пудрат системасини жорий этишни жадаллаштириш вазифасини амалий жиҳатдан ҳал қилмоқ учун меҳнат коллективларини, мамлакатимиз ва республикадаги кўпчилик колхоз ҳамда совхозларнинг иш тажрибаси кўрсатиб турганидек, 3—5, кўпи билан етти кишидан иборат қилиб тузиш лозим. Пудрат усулининг барча шарт-шароитлари, принциплари, инсон омилининг жамийки социал, иқтисодий жиҳатлари оилавий муносабатлар негизида ташкил топган коллективларда яхшироқ намоён бўлади.

Бу ерда гап қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини сифат жиҳатидан янги негизга кўчириш ҳақида бормоқда. Бунда катта бошланғич коллективларда меҳнатни ташкил этишдаги пала-партишлик, бажарилган иш учун ишбай ҳақ тўлаш ўрнига нисбатан кичик коллективлар тузиш, уларда меҳнатни ташкил этиш ва ҳақ тўлашни пировард маҳсулотга боғлиқ қилиб қўйиш кўзда тутилади. Оилавий звеноларга мажбурият тартибида бутун бир пайкаллардан иборат пахта даласини биркитиб қўйиш иш муваффақиятини таъминлайдиган асосий шартлардан бири ҳисобланади. Шунда ҳар бир оила бўйича олинган ҳосилни алоҳида ҳисоб-китоб қилиб бориш мумкин. Ер алмашлаб экиш схемаларига мувофиқ тарзда, далаларнинг ифлослик ҳолати ҳамда тупроқнинг бошқа хусусиятлари ҳисобга олинган ҳолда узоқ муддатга биркитиб қўйилади.

Республикамизда бошқарувнинг янги иқтисодий усулларига муваффақиятли ўтаётган ҳамда ўз харажатини ўзи қоплаш, ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга кўчиш учун ҳамма имкониятларни яратган колхоз ва совхозлар оз эмас. Булар — Нукус районидаги Э. Тельман номли совхоз, Ленин районидаги «Правда Востока» колхози, Избоскан районидаги «Октябрь 50 йиллиги», Ромитан районидаги «Партия XXVI съезди», Пахтакор районидаги «Пахтакор», Кичанов номли совхозлар, Тўрақўрғон районидаги В. И. Ленин номли совхоз-завод, Қумқўрғон районидаги «Москва», Сирдарё районидаги «Ленинград» колхозлари, Сирдарё районидаги «Малик» совхози, Чиноз районидаги «Октябрь 40 йиллиги», Ленинград районидаги Охунбобоев номли, Хонқа районидаги Охунбобоев номли ва «Победа» колхозлари ҳамда бошқа хўжаликлардир.

Оилавий пудратнинг амалдаги афзалликларини Хоразм область Хонқа райони хўжаликлари мисолида кузатиш мумкин. Улар оилавий пудратга тўласинча ўтдилар ва 1987 йилги энг оғир келган шароитда ҳам пахта тайёрлаш планини республикада биринчи бўлиб бажардилар. Район хўжаликларида бир оилага ўртача 2,9, ҳар бир аъзо ҳисобига эса 2,2 гектар пахта майдони тўғри келади. Ҳосилдорлик эса гектар бошига 32 центнердан ортиқроқ бўлди. «Победа» колхози хом ашё тайёрлаш планини биринчи бўлиб бажариб қолмасдан, балки ўз социалистик мажбуриятини ҳам муваффақиятли адо этди, ялпи ҳосилнинг 44 процентдан ортиқроғини машиналарда териб олди. Ҳосилдорлик гектарига 35 центнердан зиёд бўлди. Бу кўрсаткич 1986 йилдагидан 2,1 центнер юқоридир.

Б. Отажонов оиласи эришган натижалар диққатга лойиқ. Унга 1986 йилда 4 гектар, 1987 йилда эса 5 гектар ер биркитиб қўйилди. Оиланинг ҳар бир аъзосига мутаносиб равишда 2 ва 2,5 гектардан майдон тўғри келди. Коллектив 1986 йилда ҳар гектардан 49,5 центнердан, бошқача айтганда колхознинг ўртача кўрсаткичидан 15,2 центнер ёки 44,3 процент кўп пахта етиштирилди. Оиланинг ўртача йиллик иш ҳақи колхоз бўйича эришилган кўрсаткичдан 52,6 процент юқори бўлди ва 3.297 сўмни ташкил этди. Ҳар ишловчи ҳисобига 7.955 сўмлик маҳсулот етиштирилди, ҳар гектар майдондан колхознинг ўртача кўрсаткичига қараганда 30,7 процент кўп даромад олинди.

Бу оила 1987 йилда ҳам яхши меҳнат қилди. Жуда қийин келган об-ҳаво шароитида Б. Отажонов звеноси республикада биринчилар қаторида пахта тайёрлаш планини бажарди. Ҳосилдорлик колхоз бўйича 33,3 центнер бўлгани ҳолда бу оилада 45,4 центнерни ташкил этди. Жами 22.670 килограмм пахтанинг 62 проценти машиналар ёрдамида териб олинди. Етиштирилган хом ашёнинг 65,8 проценти юқори сортларга топширилди.

Амалиёт шуни кўрсатадики, оилаларга биркитиб қўйиладиган пахта майдонларининг ҳажмини ҳар бир ишловчи ҳисобига тўғри келадиган конкрет юкдан келиб чиқиб белгилаш лозим:

а) меҳнат ресурслари кўп бўлган, ҳар бир ишловчига 1—1,5 гектар атрофида ер тўғри келадиган хўжаликларда (Фарғона водийси, Хоразм области ва шуларга ўхшаш районларда) оилага биркитиб қўйиладиган экин майдони ҳажми 5—7 гектар ва ундан ортиқроқ бўлиши мумкин. Ана шу зонада ҳар бир ходимга мақбул даражадаги юкни (3—4 гектар) ажратиш иложи бўлмаган тақдирда аҳолининг иш билан бандлиги муаммосини мураккаблаштирмаслик учун хўжаликда ҳар бир ходим ҳисобига тўғри келадиган экин майдонининг амалда қарор топган нормасидан келиб чиқиш зарур;

б) ҳар бир ишловчига 2—3 гектардан майдон тўғри келадиган хўжаликларда оилаларга биркитиб қўйиладиган экинзорлар ҳажми 10—15 гектар атрофида ва ундан ортиқроқ бўлиши мумкин;

в) ери янги ўзлаштирилган зоналарнинг ҳар бир ишловчига 4—5 гектардан ҳамда ундан ортиқроқ майдон тўғри келадиган хўжаликларида оилага биркитиб қўйиладиган экинзорлар ҳажми 25—30 гектар, баъзи ҳолларда ундан ҳам кўпроқ бўлгани маъқул. Оилавий пудратда фақат қўл ишлари ўз кучлари билан бажарилади, механизациялашган юмушлар эса шартнома бўйича адо этилади. Механизаторларни муайян оилавий звеноларга мазкур пудрат коллективларининг пировард натижаларига қараб меҳнатга тегишли ҳақ тўлаган ҳолда доимий бириктириб қўйиш мақсадга мувофиқдир.

Одамларнинг ўз звеноси бўйича пахтадан юқори ҳосил олишдан манфаатдорлиги уларнинг пудрат коллективларига бириктирилган майдонларда техникадан ўз вақтида, унумли ва сифатли фойдаланишни назорат қилиб боришини кучайтиради, чунки бусиз пахтачиликда муваффақиятли ишлаш мумкин эмас. Айниқса муҳими шундаки, колхозчилар ва совхоз ишчиларининг пахта териш машиналарини қўлланишдан манфаатдорлигини оширади, чунки теримга ташқаридан жалб этилганларга пул оилавий звенонинг иш ҳақи фонди ҳисобидан тўланади.

Бригада ва оилавий звеноларни худди шу усулда ташкил этиш механизацияда бажарилмаган ишларни қўшиб ёзишга йўл қўймайди, бажариладиган иш миқдорини энг мақбул ҳолатга келтиришга, ҳамма янгиликларни қўлланишга имкон туғдиради, ишлаб чиқаришнинг фан-техника тараққиётидан баҳрамандлигини кучайтиради.

Пудратдаги коллективлар шартнома асосида ишлайдилар. Унда томонларнинг ҳуқуқлари, бурчлари ва жавобгарлиги белгилаб қўйилган бўлади. Пудрат асосида ишлаш системасини жорий этиш самарадорлигига ҳақиқий хўжалик ҳисобини йўлга қўйиш туфайли эришиш мумкин, бинобарин, бунда меҳнаткашлар учун энг оддий ва тушунарли шакллардан фойдаланилади. Шунинг учун ҳам ҳозирги пайтда амал қилинаётган ўнлаб жадваллар, сон-саноқсиз ҳисоб-китоблардан иборат бўлган харажатлар ҳамда ресурсларни планлаштиришнинг ўта мураккаб, қўпол системаси пудратдаги бўлинмаларга бериладиган хўжалик ҳисоби топшириқларининг соддалаштирилган кўриниши билан алмаштирилиши зарур.

Ўрта Осиё қишлоқ хўжалиги экономикаси илмий тадқиқот институти Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети билан биргаликда пахтачиликда коллектив ва оилавий пудрат шароитида меҳнатни ташкил этиш ҳамда унга ҳақ тўлаш юзасидан тавсиялар ишлаб чиқди. Уларда типовой шартнома лойиҳаси ва пудратга ўтиб ишлаётган пахтачилик бўлинмаларига бериладиган хўжалик ҳисоби топшириқларининг бирмунча содда шакли ўз ифодасини топган.

Институт шунингдек ҳосилдорлиги 32 центнер ҳисобидан ҳар гектар пахта майдонига кетадиган меҳнат сарф-харажатлари нормативларини (680—890 киши соати) ҳам ишлаб чиқди. Уларда алоҳида олинган зоналарнинг кузги-қишки ва экишолди ишларини бажариш соҳасидаги хусусиятлари, ерларнинг шўрланиш даражаси, қатор ораларининг кенглиги (60 ёки 90 сантиметр) йиғим-терим ишларининг механизациялашган даражаси (30 процентдан 70 процентгача) ҳисобга олинган. Барча вариантлар бўйича технологик хариталарнинг батафсил баёни Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитетига топширилди, уларга риоя этиш меҳнат сарфини 20—30 процент камайтириш, меҳнат унумдорлигини ўстириш бўйича ўн иккинчи беш йиллик топшириғини ошириб бажариш имконини беради.

Пудрат системасини жорий этиш қишлоқдаги барча партия ташкилотларининг муҳим вазифаси ҳисобланади.

Бу ишга тўсқинлик қилаётган кишиларга қарши дадил кураш олиб бориш зарур. Пахта, бошқа турдаги қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг катта резервларини пудрат асосида одамларнинг моддий манфаатдорлигини кескин даражада оширмасдан туриб ишга солиб бўлмаслигини ҳамманинг онгига етказиш лозим.

Коллектив ва оилавий пудратни кенг ёйиш ҳамда самарали қўлланишга халақит бераётган ҳамма тўсиқларни йўлдан олиб ташлаш керак.

Бундай тўсиқлар раҳбарлар ва мутахассисларнинг пудратнинг афзалликларини меҳнаткашларга тушунтириш юзасидан сабр-тоқатли ва кундалик иш билан шуғулланишни, амалий ташкилий фаолият юритишни исташмаётганидир. Бундай тўсиқлар пудратни ташкил этишнинг чуқур асосларини ҳамда ҳар бир зона, ҳар бир хўжаликнинг ўзига хос хусусиятларини, меҳнат ресурслари билан таъминлаш ва механизация даражасини ҳисобга олган ҳолда уни қўлланишни билмасликдир. Бундай тўсиқлар баъзи қишлоқ меҳнаткашларининг пудратга, барча янгиликларга интилишлари ва улардан манфаатдорлиги нотекислиги, айрим одамларнинг фаолсизлик қилишаётгани, пудрат системасини ташкил этиш чоғида мавсумийлик ва расмиятчиликка йўл қўйиш натижасида унинг обрўси тушириб юборилаётганидир. Бундай тўсиқлар пудратни меҳнатга ҳақ тўлаш шаклларидан бири сифатида соддалаштириб талқин этилаётганлигидир, ваҳоланки, пудрат ҳозирги пайтда хўжалик юритиш механизмини тубдан қайта қуришнинг негизи сифатида баҳоланмоқда. Бундай тўсиқлар колхоз ва совхозларда материал-пул воситаларининг сарфланишини етарли даражада ҳисоб-китоб қилинмаётганлиги, унинг устидан назорат ўрнатилмаганлиги, хўжалик юритишнинг сарф-харажатли механизмига мойиллик сақланиб қолганлигидир.

Тўсиқлардан яна бири шуки, айрим консерватив элементлар ҳар қандай қийинчиликлардан пудрат системасининг нуфузини пасайтириш, одамларда норозилик туғдириш учун фойдаланмоқдалар, чунки бундай система мисолида ўша элементлар ўз ғаразли манфаатлари ва ниятлари йўққа чиқаётганини, халқ мулкини талон-торож қилиш ва ташиб кетиш имкони қолмаётганини кўриб турибдилар.

Агросаноат ишини пудрат асосида қайта қуриш энг аввало ҳамма тўсиқларни олиб ташлашни, бу йўлга халақит бераётган барча омилларни зарарсизлантиришни талаб этади.

Янгиликнинг қарор топиши енгил ва курашсиз, тўсқинлик қилувчи кучлар қаршилигини бартараф этмасдан туриб рўй бермайди. Ҳозирги пайтда қишлоқ партия ташкилотларининг ана шу йўналишдаги фаолияти кучайиб бораётганлиги қайта қуришни жадаллаштириш вазифаларини ҳал этиш учун қулай замин бўлиб хизмат қилади.

Янгича хўжалик юритиш механизмини чархлашни тезлаштириш билан бирга шуни ҳам унутмаслик кераккки, ошириб юборишларда яширинган хавф-хатар ҳам йўқ эмас, яъни янгича ишлаш усулларини, эски, анъанавий шакллар билан пардалашга, пудратни маҳаллий хусусиятларни ҳисобга олмасдан туриб оммалаштиришга интилишлар ҳам сезилмоқда.

Ҳозирги пайтда ўтган йил якунлари чиқарилмоқда, навбатдаги вазифалар белгилаб олинаяпти, колхоз ва совхознинг ишлаб чиқариш бўлинмалари тузилмоқда, янгича шароитда ишлаш принциплари белгиланаяпти. Ана шундай масъулиятли даврда ишнинг пудрат системасини кенг жорий этиш учун ҳамма чораларни кўриш, агросаноатнинг барча бўғинларида расмиятчилик учун эмас, балки чинакам, амалий ҳаракатдаги хўжалик ҳисобини таъминлаш керак.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»НИНГ РУС ТИЛИ СИРТҚИ МАКТАБИ

«А»ДАН «Я»ГАЧА

ВЫПАДАНИЕ — ёғин ёғиши.

ВЫПАЛИТЬ — ўқ узмоқ, отмоқ.

ВЫПАРИВАНИЕ — буғлаш.

ВЫПАС — молларни ёйиш, ўтлатиш.

ВЫПАСТЬ —тушмоқ, тушиб кетмоқ.

ВЫПАХАТЬ — нотўғри фойдаланиб ерни ориқлатмоқ.

ВЫПАЧКАТЬ — ифлос қилмоқ, кир бостирмоқ.

ВЫПЕВАТЬ — куйлагандек талаффуз қилмоқ.

ВЫПЕНДРИВАТЬСЯ — қуруқланмоқ, мақтанмоқ.

ВЫПЕРЕТЬСЯ — бўртиб чиқмоқ, туртиб чиқмоқ.

ВЫПЕРЕТЬ — итариб чиқармоқ.

ВЫПЕРХНУТЬ — йўталиб чиқариб ташламоқ.

ВЫПЕСТОВАТЬ — тарбиялаб ўстирмоқ, ардоқлаб вояга етказмоқ.

ВЫПЕТЬ — завқ билан айтмоқ, сўзларини донадона қилиб куйламоқ.

ВЫПИЛИТЬ —арра билан ўймоқ, арралаб ўйиб олмоқ.

ВЫПИСАТЬ — ёзиб олмоқ, кўчириб олмоқ.

ВЫПИСАТЬСЯ — ўчмоқ, чиқмоқ, чиқиб кетмоқ.

ВЫПИТЬ — ичмоқ.

ВЫПЛАВИТЬ — эритиб олмоқ.

ВЫПЛАКАТЬ — йиғлаб олмоқ, йиғлаб аламдан чиқмоқ.

ВЫПЛАТА — тўлаш.

ВЫПЛЕВАТЬ — тупурмоқ, тупуриб ташламоқ.

ВЫПЛЕСКАТЬ — чайқатиб тўкмоқ, шакароб қилиб сепмоқ.

ВЫПЛЕСТИ — ечмоқ, ечиб олмоқ.

ВЫПЛЫТЬ — қалқиб чиқмоқ, сув бетига чиқмоқ.

ВЫПЛЯСЫВАТЬ — муқомларни ўрнига қўйиб ижро этмоқ, ҳар хил муқомлар билан ўйнамоқ.

ВЫПОИТЬ — суюқ овқат бериб боқмоқ, катта қилмоқ.

ВЫПОЛЗОК — пўст.

ВЫПОЛЗТИ — ўрмалаб чиқмоқ, судралиб чиқмоқ.

ВЫПОЛНЕНИЕ — бажариш.

ВЫПОЛНИМЫЙ — бажарилиши мумкин бўлган.

ВЫПОЛОСКАТЬ — чаймоқ, чайқамоқ, чайиб олмоқ.

ВЫПОЛОТЬ — ўтамоқ, ўтоқ қилиб чиқмоқ.

ВЫПОР — ҳовурак (қолипга металл қуйилганда ундан ҳавонинг чиқиб кетиши учун қўйилган тешик).

ВЫПОРХНУТЬ — пириллаб учиб кетмоқ.

ВЫПОТЕТЬ — кўп терламоқ.

ВЫПРАВИТЬ — тўғриламоқ, текисламоқ.

ВЫПРЕТЬ — моғорлаб нобуд бўлмоқ.

ВЫПРОВОДИТЬ — ҳайдаб юбормоқ, қувиб чиқармоқ.

ВЫПРОСИТЬ — сўраб олмоқ, тилаб олмоқ.

ВЫПРОСИТЬСЯ — рухсат олмоқ, ижозат олмоқ.

ВЫПРОСИТЬ — бўшатмоқ, ҳоли қилмоқ.

ВЫПРОСИТЬСЯ — бўшамоқ.

ВЫПРЫГНУТЬ — ирғиб тушмоқ, сакраб чиқмоқ.

ВЫПРЯМИТЕЛЬ — тўғирлагич.

ВЫПРЯСТЬ — йигирмоқ, йигириб қўймоқ.

ВЫПРЯЧЬ — чиқармоқ.

ВЫПУГНУТЬ — ҳуркитиб чиқармоқ, қўрқитиб қочирмоқ.

ВЫПУКЛИНА — дўнг, қавариқ.

ВЫПУСК — ишлаб чиқариш.

ВЫПУСКАЮЩИЙ — чиқарувчи.

ВЫПУТАТЬ — чигални ёзмоқ.

ВЫПУШКА — кийим четига тутилган мўйна.

ВЫПЫТАТЬ — ўсмоқчилаб сўрамоқ, сўраб билиб олмоқ.

ВЫПЫХНУТЬ — лоп этиб кўтарилмоқ.

ВЫПЬ — мушгир, кўлбуқа (қуш).

ВЫПЯТИТЬ — олдинга чиқармоқ.

ВЫРАБОТАТЬ — ясамоқ, тайёрламоқ, ишлаб чиқармоқ.

ВЫРАБОТАТЬСЯ—шаклланмоқ, ҳосил бўлмоқ.

ВЫРАЖЕНИЕ — билдириш, изҳор қилиш.

ВЫРАЗИТЕЛЬ — ифодаловчи, ифодачи.

Мария Гуринанинг Янгийўл районидаги Қовунчи қишлоқ Совети амбулаториясида ишлаётганига 40 йилдан ошди. Тажрибали медицина ҳамшираси физиотерапия кабинетида кунига 50—60 нафар беморга хизмат қилиб, улар дардига малҳам бўлмоқда.

СУРАТДА: Мария Гурина иш пайтида.

Р. ГАЛИЕВ фотоси.

«Ўзбекистон комсомоли» агитпоезди сафарда

БЕТГА АЙТГАННИНГ ЗАҲРИ ЙЎҚ

Партия, комсомол ва меҳнат ветеранлари, олимлар, мутахассислар, лекторлар, санъаткорлардан иборат «Ўзбекистон комсомоли» агитпоезди дастлабки иш кунини Навоий районидан бошлади, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети III пленуми қарорлари асосида комсомол-ёшларнинг чорва қишловидаги иштироки, умуман жойларда қайта қуриш, янгиланиш жараёни қандай бораётганлиги агитпоезд аъзоларининг диққат марказида бўлди.

«Комсомол прожектори» группаси Ленин номли колхоз сут-товар фермасига борди. Аммо колхоз раиси Муқим Иброҳимов рози бўлишига қарамай ферма мудири Мансур Худойқулов прожекторчиларни ичкари киришларига қатъий қаршилик кўрсатди.

Умуман олганда у ҳақ. Фермага ҳар ким ҳам кириб чиқавермаслиги керак. Чунки жониворлар касалланиши мумкин. Аммо мудир бошқа сабабдан куйиб пишган экан.

1980 йилда ишга туширилган сут-товар фермаси ташқаридан ажабтовур кўрингани билан ичкаридаги аҳвол бутунлай бошқача.

Дастлаб санитария-гигиена қоидаларини рўкач қилган мудир чорвадорлар дам олиш хонасида саволларга жавоб қайтаролмай дами ичига тушиб кетди. Типовой лойиҳа асосида қурилган ошхона, душхона, кутубхона, қизил бурчакнинг ҳолига маймунлар йиғлагудек. Сигирсоғарлар ҳордиқ чиқарадиган хонада тартибсиз жойлаштирилган учта каравотга тўшалган кўрпа-ёстиқни бир энлик чанг босиб ётибди. Тўрдаги китоб жавони бўм-бўш. Шахмат тахтаси кулдон вазифасини ўтайди шекилли устида талай папирос қолдиқлари.

Бошқа хоналарни ҳам бирма-бир кўздан кечириб чиқдик: совуқ, зах.

Сигирсоғар Зуҳра Ғозиева мақсадимизни билиб дилидагини тўкиб солди:

— Шу кунларда телевизорда чорва қишлови ҳақида тез-тез кўрсатувлар берилаяпти. Оппоқ халатли, кўтаринки кайфият билан ишлаётган дугоналаримизни кўриб ҳавасимиз келади. Бизларда эса...

— Сизларга махсус кийим-бош берилмайдими?

— Берилади. Фақат йилига битта оқ, битта қора халат, — деди у. — Молхонанинг аҳволини кўриб турибсизлар, оёқ кийим сира чидамайди. Бу ерда ҳатто ёзда ҳам этик кийишга мажбурмиз.

Раис билан мудир жим. Ниҳоят, Муқим Иброҳимовнинг тоқати тоқ бўлди.

— Омборда аёллар размери бўлмаса нима қилайлик?

Ажабо! Мана сизга колхоз раисининг аҳволи.

Суҳбатимизга илғор сигирсоғар Ҳушвақт Қурбонова аралашди:

— Жойларда ҳамкасбларимиз икки сменада ишлашаяпти. Бизда эса умуман дам олиш деган гап йўқ. Оила пудратига ўтганимиз тўғри. Маошимиз анча яхши бўлиб қолди. Аммо гап фақат маошда эмаску. Маданий яшаш, дам олиш ҳақида раҳбарларимиз қачон бош қотиришар экан?

Хуллас, ранг кўр, ҳол сўр деганларидек, бу ерда ишлаб чиқариш кўрсаткичлари ҳам ўзига яраша. Гўшт етиштириш 63,2, сут 86,9 процентга бажарилибди, холос.

Ферманинг бошқа ходимлари билан қилган суҳбатимиздан шу нарса маълум бўлдики, колхозда чорвага мутасадди кишилар иши бутунлай қониқарсиз. Етарлича ем-хашак жамғарилгани билан озуқа цехининг яхши ишламаслиги туфайли берилаётган емиш тўйимли эмас. Шу боисдан маҳсулдорлик ҳам оз. Бундан ташқари 630 та қорамолнинг 174 таси соғилаяпти холос. Зоотехния хизматининг ўз ҳолига ташлаб қўйилгани учун 27 та ғунажин қисир қолган.

Агитпоезд аъзолари правление раиси ва мутахассисларга камчиликларни очиқ-ойдин айтиб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар. Раис ишни бир ҳафтада ўнглашга ваъда берди. Қанийди шундай бўлса, Аммо шунча камчиликни қисқа муддатда бартараф этиш осонмикан?

* * *

Шу куни агитпоезднинг санъаткорлар группалари — Боғдод районидаги «Нилуфар» ашула ва рақс ансамбли «Нарпай» совхози, Вобкент район «Дилдор» вокал-чолғу ансамбли Навоий шаҳри ёшларига концерт беришди. Чорвачилик мутахассислари, лекторлардан иборат группалар ҳам район хўжаликларида бўлдилар.

Ф. ИСАЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

ПЕНСИОНЕРНИНГ ТЎРТИНЧИ ДИПЛОМИ

Винченца вилоятида (Италия) истиқомат қилувчи пенсионер Антонио Барбьери ўтган йили Урбино университетида «Медицина ва Пифагор фалсафаси» деган темада диплом ишини муваффақиятли ёқлади. 79 яшар Барбьери бунгача учта: 1971 йил шу билим даргоҳида социология, 1978 йил Парма университетида ҳуқуқшунослик ва 1981 йил Падуедаги олий ўқув юртида оммавий-сиёсий фанлар бўйича дипломларни ҳимоя қилганди.

Антонио 1973 йилдан бери пенсияда. Бунгача 39 йил шу ердаги кичик шаҳарча муниципалитетида секретарь бўлиб ишлади. Пенсионер шунчаки дам олмоқчи эмас. У энди Падуан университетининг археология факультетига кириб ўқиш ниятида.

МИХДАН ТРАКТОРГАЧА

Пловдив шаҳрига Болгариянинг ҳамма томонидан ҳаваскор боғбонлар ва сабзавоткорлар, шаҳарлик ва қишлоқликлар келиб туришади. Бу ерда мамлакатда ягона қишлоқ хўжалиги савдо комплекси мавжуд. Ундан бошқа жойларда камчил бўлган нарсаларни: кичик механизация воситаларини, оддий деҳқончилик қуролларини, иш кийими михлар ва ҳоказоларни сотиб олиш мумкин. Бу ажойиб универмаг ташкилотчилари олдида муаммолар оз эмас. Чунончи, харидорлар талаб қилаётган буюмларнинг ҳаммаси ҳам Болгарияда ишлаб чиқарилмайди. Савдо комплекси директори К. Сафрониевнинг айтишича, белкурак ва ўроқлар Совет Иттифоқидан, мих Швейцариядан келтирилмоқда.

ОҚОВАДАН ТОЗА СУВ

Франциянинг порт шаҳри — Марселда оқава халқоб сувларни тозалайдиган йирик ерости станцияси ишлай бошлади. У ҳар куни турар жой кварталларидан ва саноат корхоналаридан оқиб келувчи қарийб 360 минг куб метр сувни тозалайди. Янги иншоот шаҳар марказидаги стадион остида 11 метр чуқурликда икки қават қилиб қурилган. Бу ерда тозаланган сув бутунлай зарарсиз бўлиб, уни денгизга чиқариб юбориш мумкин.

МИТТИ СИГИРЛАР

Зимбабвенинг Булавайо шаҳрида ташкил этилган халқаро ярмарка иштирокчилари диққатини ғалати ҳайвонлар ўзига тортди. Маҳаллий фермер Кен Хармер кўргазмага бўйи бир метрдан ошмайдиган сигирларни олиб келди. Бу моллар билан у 15 йил шуғулланди. Мутахассислар фикрига кўра, митти сигирлар бир қанча афзалликларга эга. Чунончи, улар жуда чидамли, кам озуқа талаб қилгани ҳолда кунига 10 килограммгача сут беради.

КИМ КЎП ТИЛ БИЛАДИ

Брюсселда ўтказилган «Ким кўп тил билади» мусобақасида бельгиялик 26 яшар қурувчи-инженер Иоганн Вандерваллe ғолиб чиқди. Маълум бўлишича, у йигирма икки тилда, жумладан, рус, япон, форс, суахили ва бошқа тилларда гаплаша оларкан.

ХРОНИКА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Ғулом Заҳритдинович Заҳритдиновни раҳбарликда йўл қўйилган жиддий камчиликлари учун Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари вазифасидан озод этди.

* * *

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Ойдин Алибекович Азимбековни раҳбарликда йўл қўйилган жиддий камчиликлари учун Ўзбекистон ССР автомобиль транспорти министри вазифасидан озод этди.

Янги китоблар

ТУРКУМНИНГ ДАВОМИ

«Умар Хайём». У энг аввало ким бўлган? Шоирми? Астрономми? Математикми? Файласуфми? Эҳтимол, биринчиси ҳам, иккинчиси ҳам, учинчиси ҳам... Тарих инсон фаолиятининг ҳамма соҳаларида зўр қобилиятга эга бўлган кўпдан-кўп даҳоларни билади-ку, аҳир. Бундай одамлар бутун башарият ифтихори, унинг бебаҳо мулки, олтин фондидир...» «Ўрта аср Шарқининг буюк шоири, инсони, олими ҳақида Умар Хайём ҳаёти, ижодининг совет тадқиқотчилари Шомил ва Комил Султоновлар ана шундай ёзадилар. Улар қаламига мансуб «Умар Хайём» китоби «Молодая гвардия» нашриётида «Ажойиб кишилар ҳаёти» деб номланган оммавий туркумда босилиб чиқди. 150 минг нусхада чоп этилган бу асар китобхонларда зўр қизиқиш уйғотди ҳамда тезда сотилиб кетди.

Бизнинг замондошларимизни Умар Хайём сиймоси, минг йиллик давр нимаси билан ўзига жалб қилади? Шарқнинг маънавий дунёси рус адабиёт ва санъат арбобларини, кўпсонли ўқувчиларни кўпдан буён қизиқтириб келади. Умар Хайём чуқур фалсафий рисолалар муаллифи гениал шоир сифатида машҳур, бироқ олим ва инсон сифатида Хайёмнинг ҳаёти ҳақида биз анча кам билардик. Султоновлар томонидан ёзилган Хайём ҳаётининг батафсил тафсилоти ана шу бўшлиқни тўлдиришга ёрдам беради. Кучли ва оташин образ, тинимсиз ижод билан шуғулланган инсон мароқли қиссанинг марказида туради.

Муаллифлар китобхонларни қаҳрамоннинг интилишлари, изланишлари йўлидан олиб ўтишга ҳаракат қилганлар, бунга эришганлар ҳам. Китоб саҳифаларида Хайёмнинг бутун ҳаёти: ота хонадони, шеъриятдаги истеъдодининг илк бор ўз ифодасини топиши, ижод машаққатлари, севги ва дўстлик, шоир бўлиб танилиши, ҳаёт маъносига етиши, қувонч ва армонлари мужассамланган. Умар Хайёмнинг билимларга одатдан ташқари ўчлиги, деб таъкидлашади Султоновлар, унинг замондошларини ҳайратга соларди. Бугунги ўқувчиларни ҳам ҳайратга солмоқда. Китоб Умар Хайёмнинг физика ва тарих, сиёсат ва музика билан шуғулланганлиги, математика ва астрономия соҳасида очган кашфиётлари ҳақида ҳикоя қилади. Биз Хайём ўзининг бутун ҳаёти давомида оддий меҳнаткашларни ҳимоя қилганлигини, истибдод ва қабоҳатга қарши курашганини, олимлар, рассомлар, шоирлар ҳомийси бўлганини, фан ва маданиятни ривожлантириш йўлида кўп жон куйдирганини билиб оламиз.

Эркин ва мароқли қиссада Умар Хайёмнинг рубоийлари ҳам ўрин олган. Улар ҳаёт маъноси, инсон қусурлари ва саховат ҳақидаги фикр-мулоҳазалардир. Шеъриятнинг ана шу дурдоналарида маъно чуқурлиги, донолик ва чархланган шакл уйғунлашиб кетган.

Умар Хайёмнинг ҳаёти ва ижоди келажакда ҳали яна кўп авлодларни тўлқинлантириши шубҳасиздир. Унинг олами тинчлик бермайдиган саволлар ва топишмоқлар оламидир. Фикрловчи ҳар бир инсон бутун умри давомида уларга дуч келади ҳамда ўзича жавоб топишга интилади.

Любовь МАРОВИЧ.
(АПН).

Марҳум ёш шоир Шокир Мирсултонов хотирасига

Наримон ОРИФЖОНОВ

Армон

ҲИКОЯ

Бир қалтис ҳаракатинг билан илиқ муносабатларимиз кўзгуси дарз кетди. Йўқ у чил-парчин бўлиб сингани йўқ, аммо ҳар кўз тушганда дилни хира қилувчи эгри чизиқ пайдо бўлди. Энди уни на чегалашнинг ва на пайвандлашнинг иложи бор. Бу дунёда қолган ёлғизгина илинжим сен эдинг, мана, аслини олганда, сендан ҳам айрилдим, висоли бенасибим!

Илгари, бундан ўн-ўн беш йиллар муқаддам, ёшлик қилиб дилимни ранжитсанг, орадан кўп ўтмай яна қўнғироқ қилишингга, «Ҳа, аразчи, ҳалиям димоқ-фироқми? Бўлди энди, кечқурун фалон жойда кутинг, келишдикми?», деб шарақлаб кулишингга, «келишдик» деганимдан сўнг омонлик тилаб, трубкани қўйишингга ишонардим. Шу ниятда соқов телефонга қайта-қайта умид билан тикилардим. Энди эса бундан ҳам маҳрумман...

Ўша, қўнғироғингга интизор чоғларимда, уйнинг тўридаги қозиқда осиғлиқ турадиган дуторни олиб, ўзимча аллақандай куйларни тинғиллатган бўлардим, шу билан кўнглим ёзилгандай, ҳовурим босилгандай туюларди.

Энди эса у дутор ҳам йўқ...

Қайси дутор дейсанми? Туғилган кунимда уйга борганингда кўрганинг, ўша, онамдан ёдгорлик қолган, пардалари орасига ҳар хил шаклдаги садафлар қадалган, балх тутидан ишланган жигарранг дутор. Онамга у марҳум бобомдан эсдалик эди. Раҳматлик онаизорим уни еру кўкка ишонмас, доим эҳтиётлагани эҳтиётлаган эди. Эсимда, бир куни Ҳабибулло акам уни чаламан деб қозиқдан олаётганда ерга тушириб юборганди. Шунда унинг қопқоғи дарз кетди. Онам шўрлик уч кечаю уч кундуз аза тутгандай маъюс бўлиб юрди. Дадам устага олиб бориб тузаттириб келди. Бармоқлари ингичка, оппоқ қўллари билан уни силаб кўрган онам қулоқларини бураб созлаган бўлди. Кейин мунгли бир куйни узоқ чалди, ниҳоят у ўз аслига келганига кўнгли тўлиб, кўз ёшларини тийган эди.

Икки донагина ип билан ранго-ранг куйларни одамлар юрагига симобдай йўллагувчи бу дуторнинг ўзига хос тарихи бор эди. Онажонимнинг айтишига кўра, Нўғойкўрғонда дала боғимиз бўлган экан. Айни пишиқчилик вақтлари бобом ҳовлини кесиб ўтадиган ариқ бўйидаги супага жой қилиб, оқшомлари шундай дутор чалар эканки, бутун борлиқ куйга маст бўлиб сукутга кетар, қушлар сайрашдан тўхтаб қолар экан. Фақат булбулгина унга ҳамоҳанг завқ билан тўлиб-тўпиб сайрар экан. Бир гал ўрик шохига қўниб олиб жўрлик қилаётган булбул шавқи-завқига чидай олмай, пир этиб учиб келиб, дутор қулоғига қўнгану, куйга қўшилиб сайрайверган дейишади. «Қорахон дутор чертса, булбул ҳам сел бўлади», деган гап шундан қолган эмиш. Бу ривоят ҳақиқатга қанчалик яқинлигини билмайману, лекин бобом шунақа санъаткор бўлганидан ўзимча фахрланиб юраман.

Уруш йиллари бу дуторда тоғаваччаларим Солихон, Саидолим, Саидбурҳон дил хуморларини ёзишган, қўшни қизларга айтолмай, кўнгил тўрида авайлаб юрган ширин дардларини, орзу-армонларини халқ куйлари, мақом усуллари орқали шу дуторда изҳор этишган.

Солихон, Саидолим, Ҳабибулло акаларим урушдан қайтишмади, уларнинг хоклари Европанинг бизга номаълум шаҳарларида қолиб кетди. Саидбурҳон ака эса жангоҳдан ярим жон бўлиб қайтдию, беш-ўн кун шу дуторни йиғлатиб юрди. Унга қўшилиб, жанговар дўстларини эслаб, ўзи ҳам тўйиб-тўйиб йиғлаганлари ҳамон эсимда.

Самарқанд дарвозадаги ҳовлимизда юз берган воқеалар ҳам хотирамда сақланиб қолган. Ўша йиллари қўшни аёллар кечқурунлари бизникида тўпланишарди. Сабаби — кеч куз, ҳатто қор ёғиб, қиш бошланганига қарамай оқшом пайти эшак аравада аллақаердан кўсак олиб келишарди. Писиллаб ётган сандал атрофига ўтириб олиб, ҳамма кўсак чувирди. Қўллар совуқ қотиб қовушмай қоларди, кўсакнинг қирқилган симдай ўткир учлари бармоқларга санчилиб қонатарди. Олма баргидан дамланган чойдан бир ҳўплам ичиб томоғини ҳўллаб олган аёллар бири олиб, бири қўйиб, ўз дардини айтиб йиғлашар, фронтдан келган хатларни ўқиб ҳўрсинишар, нимагадир қулт-қулт ютиниб зорланишарди.

Кўсак чувиш жонга тегиб, тун алламаҳал бўлганда, Мукар кеннойи биринчи бўлиб илтимос қиларди:

— Азизпошшахон, қуриб кетсин шу кўсагиям, юрагимиз қисилиб кетди. Бир дутор чалиб беринг.

Онам «қандай бўларкин?» дегандай ён-атрофга қарарди. Шунда эшигимизга тўғри қўшнимиз Нури кеннойи бу таклифни қувватларди:

— Келинг, йўқ деманг, бир пас дам олайлик.

— Майли, агар шу билан хурсанд бўлсангизлар. — Онам дуторни қўлга олиб чала бошларди. Сандалнинг бир чекасида кир фуфайкани думалоқлаб, ёстиқ қилиб ётган биз, болалар гарчи куй маъносини тушунмасак-да, бутун жисмимиз қулоққа айланиб уни тинглардик. Кўсак чувиш тугагач, дастурхон ёзилиб, ўртага қўйиладиган қоқ туршак ва зоғора нондан бир тишлам ейиш умидида ётган бизларга бу куй она алласидай ёқимли туюлар, қандай ухлаб қолганимизни билмасдик. Уйғонганимизда ҳамма тарқаган, фақат онам қозонда қум қиздириб, маккажўхоридан бодроқ қовураётган бўларди. Портфель вазифасини ўтагувчи жилдларимизга ундан бир ҳовуч солиб, мактабга йўл олардик...

Фикрим чалғиди чоғи. Ҳа, айтгандай, дутор ҳақида гапираётган эдим. Онам вафотидан кейин уни мен олиб келиб, уйнинг тўридаги қозиққа илиб қўйдим. Кунда, кунора олиб чангларини артган, билсам-билмасам алланарсаларни тинғиллатган бўлардим. Тилсиз дутор: «Чалолмасанг, мени қийнама, қадримни туширма!» деб ёлворгандек туюларди. Уни яна жойига илиб қўярдим.

Мана энди ўша дутор ҳам йўқ...

Туғишган укамдай дилга яқин бўлиб қолган шогирдим Зокиржон уни сўраганда бермаганимга ҳали-ҳали ачинаман.

...Маданият уйида ёш қаламкашлар тўгарагига раҳбарлик қилиб юрган кунларимнинг бирида машғулот пайти хона эшиги тиқиллаб қолди. Тингловчилар фикрини бўлмаслик учун сўзимни давом эттирган ҳолда аста бориб эшикни очдим.

Қаршимда ўртадан кўра хиёл паст бўйли, жуссаси бироз тўлароқ, оқсариқдан келган, ўн олти-ўн етти ёшлар чамасидаги ўсмир йигит одоб сақлаб турарди. Мени кўриши билан аввал салом берди, кейин тўгаракка қатнашиш нияти борлигини айтди. Эшикни очиб жой кўрсатдиму, машғулотни давом эттиравердим.

Дарсдан кейин Зокир олдимга келиб, бир-иккита машқ шеърларини кўрсатди. Анчагина дуруст. Муҳими, ўзига хос бир равонлик, фикр тиниқлиги сезилиб турарди. Она ҳақидаги шеърини биргаликда таҳлил қилиб, маслаҳат берган бўлдим. Шу-шу Зокир машғулотларнинг биронтасини ҳам қолдирмай қатнашадиган бўлди.

Бир куни дарсга кечикиб келди. Суриштирсам, ийманибгина:

— Музика ўқитувчимиз тутиб қолдилар, — деди ерга қараб.

— Нима, ҳали музикада ҳам қатнашасанми? — сўрадим ҳайрон бўлиб.

— Ҳа, мактабимизда. Уч йилдан бери қатнайман.

— Қанақа асбоб чаласан?

— Рубоб, дойра, дутор...

— Дутор?

— Ҳа, униям унча-мунча...

— Унча-мунча деганингни қандай тушуниш керак?

— Беш-ўнта куй биламан, холос.

— Ашула ҳам айтасанми?

— Йўқ, докторлар рухсат беришмайди.

— Нега?

— Юрагим чатоқроқ. Туғма порог. «Зўриқиш сенга бўлмайди» дейишади. Бир-икки марта синаб кўрган эдим, авжига чиққанда санчиб қолди...

— Ундай бўлса, ўзингни эҳтиёт қил.

Шу суҳбатдан кейин менда Зокирни уйга таклиф қилиш орзуси туғилди. Ўзинг биласан, ёлғизлик. Анави воқеалардан кейин бир ўзим қолганман. Ягона овунчоғим —телевизор, қоғоз-қалам.

Ниятимни қандай амалга оширишни билмай турганимда Зокирнинг ўзи малҳам бўлди. Янги йил куни соат ўн иккиларда бир қути шоколад кўтариб уйга келиб қолди.

— Кечирасиз, уйда ўтираверib зерикиб кетдим. Сизни Янги йил билан қутлай деб... — эшикни очганимда у шундай дедию гуноҳкор кишидай бошини эгди.

— Яхши қилибсан, мен ҳам қўлимни қаёққа уришни билмай турувдим, қани уйга кир.

— Раҳмат! Қандай бўларкин?

— Киравер, яхши бўлади.

Оқшом тузалган дастурхоннинг ярмига қўл тегмаган эди. Ўтириб бир пиёладан чой ичдик. Қадаҳларга шампан виносидан қуяётган эдим:

— Устоз, менга керакмас, — деди рад этиб.

— Нега? Янги йил, ахир! Озгина...

— Ўзингиз биласизку, юрак... Умримда оғзимга олган эмасман.

— Яхши қиласан. Қани бўлмаса, нориндан ол, ўзим тайёрлаганман. Ҳўл мевалардан тамадди қилиб ўтир.

— Раҳмат!

Зокир мен билан гаплашаяптику, икки кўзи девордаги дуторда. Шундай бир ҳавас, шундай бир иштиёқ билан қараяптики, сезмасликнинг иложи йўқ.

— Бир нима чалиб берасанми? — қозиқдан дуторни олиб чангини артдим, кейин унга узатдим. Зокир ўрнидан турди, хиёл таъзим қилган каби энгашди, уни одоб билан қўлига олиб, уёқ-буёғини кўздан кечирди.

— Қадимги дутор экан, — деди бироздан кейин ҳавас билан.

— Қаердан билдинг? — қизиқдим мен.

— Кўриниб турибди. Ҳозиргиларида пардалари сим қоқиб ажратилади. Буники ичак ипидан. Кейин садафларни ҳам бунақа ихтимат билан қадашмайди.

— Ҳа, топдинг, онамдан эсдалик.

Зокир унинг қулоқларини бураб созлади. Мен чертганда тинғиллайдиган асбоб бирпасда онасини топган етимдай яйради-кетди. «Нимани чалай?» дегандек савол назари билан қаради Зокир созлаб бўлгач.

— Ўзингга ёққанидан бошлайвер, — дедим кўнглига ташлаб.

Йиллар давомида қозиқда илиниб тураверib диққинафас бўлиб кетган дутор Зокир чап бармоқларини пардаларга босиб, ўнг қўли билан қопқоғига чертган заҳотиёқ назаримда ўзгача бир латофат касб этди. Аввалига у тоғаваччаларимни, онамни, акамни эслагандек хазин нола қилди, аста-секин кўнгли очилиб шўхчан оҳангга ўтди, охири шундай жарангладики, худди рақс талаб қилаётгандай туюлди. Беихтиёр ўйинга тушиб кетганимни билмай қолибман.

Бир маҳал қарасам, юраги санчиб қолдими ёки хаёли қочдими, билмадим, ҳар қалай ҳалиги завқ йўқолди. Кейин у чалишни тўхтатиб, кетишга изн сўради.

— Яна бирпас ўтирсанг бўларди, — дедим кетиб қолишини хоҳламай. Лекин шу заҳоти унинг ранги оқариб кетганини кўриб қолдим.

— Борай, устоз, уйдагилар ҳам хавотир олиб ўтиришмасин.

— Майли ундай бўлса... — Ноилож жавоб бердим.

Зокирларнинг оиласи биздан икки маҳалла нарида турарди. Кейинчалик у менинг қистовим билан дам олиш кунлари, баъзан оқшомлари келиб, дунё воқеаларидан, одамлар орасида оқибат кўтарилаётганидан, адабиёт ва санъат соҳасидаги янгиликлардан гаплашиб ўтирарди. Бу самимий суҳбатларда унинг нақадар кўп китоб ўқишига, нечоғлик билимдонлигига, кишини ҳайратга соларлик даражадаги одобига қойил қолардим. Кейин яйраб дутор чаларди.

Бу орада Зокирнинг беш-олтита шеъри газета ва журналларда эълон қилиниб, кайфияти анча кўтарилди. Шунга қарамай ранги синиқиб борар, юракнинг пинҳона санчиши уни тез-тез безовта қилиб турарди. Ҳар икки-уч ойда касалхонанинг кардиология бўлимида ҳафталаб ётиб чиқарди.

Бир гал шифохонани тарк этган куннинг эртасига яна бизникига келди. Чойни ҳам кутмай, ўзи қозиқдан дуторни олиб, узоқ чалди. Бу сафар менга дутор ҳам хастадек туюлди. Боиси, у жуда хомуш бир оҳангда янграр, гўё дунёнинг бор лаззатлари тугагандай, жўшқин дарёлар суви қуриб, тош-шағаллари хунук бир қиёфада кўриниб қолгандай ғамгин, дилхаста, шикаста нола қиларди.

— Устоз, бир нарсани илтимос қилсам хафа бўлмайсизми? — деди охири Зокир уҳ тортиб.

— Нима экан?

— Агар малол келмаса, шу дуторни менга совға қилсангиз. Ўрнига ўрин сизга янгисини опкелиб бераман.

Тараддудланиб қолдим. Жуда нозик масала. Совға қилай десам, онамдан қолган ёдгорлик, бермай десам, дутор энди ўз эгасини топган, унинг қўлида қайта туғилаётган эди.

— Қандай бўларкин? — дедим иккиланиб.

— Биламан, бу сизга жудаям азиз. Лекин мен негадир фақат шу дутор билан тирикка ўхшайман. Унинг устаси қўл билан ясаган эмас, юрак қони билан ижод қилгандай туюлади. Сайрашини қаранг. Шуни қўлимга олсам менинг ҳам яшагим, ижод қилгим келади. Бу оддий асбоб эмас, инсон қалбини ҳис этадиган жонзот! Қаранг, қандай гўзал, беназир нафосат рамзи!

— Тўғри-ку, лекин мени ҳам тушунгин-да. Уни сенга бериб юборсам онамнинг руҳи чирқирамасмикин? Ахир ҳар гал унга кўзим тушганда онаизоримни кўргандай бўламан. Агар истасанг, уни уйингга олиб кет. Бир ойми, икки ойми, тўйгунингча чалиб юр. Кейин қайтариб берасан, — дилимдаги бор гапни айтдим унга.

— Тушунаман, кечирасиз, сизни хафа қилиб қўйдим чоғи. Бу томонини чуқур ўйламаган эканман.

— Тушунган одамнинг садағаси кетсанг арзийди.

Лекин Зокир дуторни олиб кетмади. Шундан кейин машғулотларга ҳам қатнамай қўйди. Суриштирсам, яна касалхонага тушибди, дард кетма-кет хуруж қилиб, аҳволини оғирлаштириб қўйган эмиш.

Бир қоғоз халтада майда-чуйда қилиб уйга келдиму, дуторни қўлтиқлаб касалхонага бордим. У палатадан аста-аста юриб, ҳовлига чиқди. Эгнидаги кулранг халатга ўхшаб, юзлари пўлат тусига киргандай кўринди менга. Дарахт тагидаги ўриндиққа ўтириб, ҳол-аҳвол сўрашдик. Врачлар юрак бўлмаларидаги иккита қопқоқ ишламаслигини айтиб, Москвага бориб операция қилдирса ясама қопқоқ қўйиш мумкинлигини, шундан кейин бемалол яшайверишини маслаҳат беришибди. Зокир сунъий қопқоқ қўйдиришга розилик бермабди. «Қанча умрим қолган бўлса, пешонамдан кўрдим», дебди.

Ранглари бир ҳолатда, озиб-тўзиб кетган, гап-сўзларидан дадиллик, яшаш умиди йўқолган Зокир дуторни кўриб, «Энди фойдаси йўқ» дегандай кўзларига милт-милт ёш олди. Кейин ранги докадек оқариб, енги билан кўзларини артди. Чалишга юраги дош беролмади шекилли, «олиб кетинг» қабилида юзини тескари бурди. Икки оғиз яхши гап билан кўнглини кўтариб, уйга маҳзун қайтдим.

Уни сўнгги бор кўрганим шу бўлди. Орадан бир ҳафта ўтгач, мени жанозага айтиб келишди. Бу шум хабарни эшитганимда дуторни унга совға қилмаганимга минг пушаймон бўлдим, Балки... Лекин энди фойдасиз...

Дафн маросимидан қайтиб келганимда дутор негадир кўзимга ғалати кўриниб кетди. Мақсадсиз бир йўсинда унга қўл узатганимни биламан. Шу пайт бекасам тўн устидан сиёҳранг белбоғ боғлаган, йиғлайвериб қабоқлари шишиб кетган, қадди дол киши кўз ўнгимда пайдо бўлганек туюлди. Бу — Зокирнинг отаси. Ҳали қабристонда уни шу аҳволда кўрган эдим. Унинг нигоҳида бениҳоя алам, қандайдир таъна, гина-кудурат бор эди: «Одам ҳам шунақа нокас бўладими? Шу битта дутор инсон умридан ҳам азизми? Садқаи одам кетинг-е!» Унинг кетидан бутунлай қора либосга бурканган, навқирон фарзандидан бевақт ажралиб, сочларини юлаётган аёл кўринди. Бу — Зокирнинг онаси. У ҳам менга ҳасрат билан тикилаётгандек: «Бедаво дардга йўлиққан боламдан битта дуторингизни аядингизми? Ахир у сизни устоз деган эди-ку. Ўз укангиздек, ўғлингиздек севиб, ҳурмат қиларди-ку сизни...»

Шу пайт бир нарса тарақлаб кетди. Ҳушимни йиғиб қарасам, қўлимдаги дутор ерда бўлак-бўлак бўлиб ётибди. Қовурғалари сочилиб кетибди. Тушириб юбордимми ёки алам билан улоқтирдимми, билмайман...

Мана, кўрдингми, энди ўша дутор ҳам йўқ...

Дарз кетган юрагимнинг овунчоғи дутордан ҳам, дунёда яккаю-ягона илинжим сендан ҳам маҳрум бўлдим, висоли бенасибим!

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р. — 13648. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 1014. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12